МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри
_____ __Т.О.Дороніна___
(підпис) *(прізвище, ініціали)*

«___» _____ 20___ р.

Реєстраційний № _____

«___» _____ 20___ р.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ІГРОВОГО НАВЧАННЯ

Магістерська робота
студентки групи _____ЗОПНм-22____
(шифр групи)
ступінь вищої освіти: ___магістр_____
спеціальності: 011 Освітні, педагогічні науки
_____Любецької Владислави Юріївни_____
(прізвище, ім'я, по батькові)
Керівник ____доктор педагогічних наук,
_____професор Дороніна Т.О._____
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)
Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____
Голова ЕК _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*
Члени ЕК _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*
_____ _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*
_____ _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*
_____ _____
(підпис) *(прізвище, ініціали)*

Кривий Ріг – 2023

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Любецька Владислава Юріївна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

З М І С Т

ВСТУП ……..……..4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ……11

1.1. Формування професійних якостей майбутнього вчителя як об'єкт науково-педагогічних досліджень ……..……..……..11

1.2. Інноваційні педагогічні технології у формуванн професійних якостей вчителя ……..…… ……23

Висновки до першого розділу ……..……39

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ……..42

2.1. Ігрові технології: сутність та класифікація ……..…..…….42

2.2. Практика застосування ігрових технологій у формуванні професійних якостей вчителя ……..……... …..…..51

2.2.1. Емпіричне дослідження проблеми щодо використанні ігрових технологій у практиці підготовки майбутнього вчителя … ……...52

2.2.2. Теоретичне обґрунтування доцільності застосування низки ігрових технологій в практиці педагогічної освіти …….. ……..69

2.2.3. Методичні рекомендації щодо формування професійних якостей майбутнього вчителя ……..…79

Висновки до другого розділу ……..……84

ВИСНОВКИ ……..……86

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……..……90

ДОДАТКИ ……..…… ……97

ВСТУП

Актуальність теми. Зорієнтованість освіти в Україні на європейські стандарти навчання вимагає глибокої переорієнтації її змісту, а також підходів до підготовки вчителів. У сучасному освітньому середовищі від педагогів вимагається значна гнучкість, адаптивність та поліфункціональність. Вони мають бути здатні до перегляду та модифікації форм і методів навчання, а також до індивідуалізації навчальних програм. Формування професійних якостей майбутніх вчителів стає основним елементом підготовки кваліфікованих, компетентних і ефективних освітніх професіоналів. У контексті сучасних викликів, які стоять перед освітньою системою – таких як інтеграція технологій, індивідуалізація навчання, глобалізація і мультикультурність – це питання набуває особливої актуальності.

Очевидно, що в сучасному світі роль вчителя стає надзвичайно комплексною і многогранною. В епоху глобалізації та технологічного прогресу, вимоги до професіоналізму педагогів зростають, адаптуючись до викликів сучасності. Вчителі вже не можуть обмежуватися традиційними методами викладання; вони повинні бути інноваторами, готовими до неперервного навчання та розвитку. В умовах цифрової революції педагоги повинні не тільки володіти новітніми технологіями, але й ефективно інтегрувати їх у навчальний процес, забезпечуючи актуальність та якість освіти. Ключовими якостями вчителя стають гнучкість та адаптивність. Змінливий характер сучасного світу вимагає від педагогів спроможності швидко адаптуватися до нових умов, методів та технологій, що є невід’ємною частиною інноваційного навчального середовища. Водночас, емоційний інтелект та співчуття стають вагомим фундаментом для побудови ефективних відносин з учнями. Це сприяє створенню позитивного навчального середовища, де кожен учень має можливість розкрити свій потенціал. Міждисциплінарність і лідерські якості відіграють роль в

формуванні вчителя нового типу. Вони повинні бути здатні інтегрувати знання з різних областей, сприяючи гармонійному розвитку учнів. Лідерські якості дозволяють педагогам ініціювати зміни, мотивувати та інспірувати учнів, формуючи в них громадянську свідомість та відповідальність. Таким чином, сучасний вчитель – це професіонал, що поєднує в собі технологічні навички, педагогічну гнучкість, емоційний інтелект, неперервний професійний розвиток, міждисциплінарність та лідерські якості, що все разом формує ефективного освітнього лідера. Однією з ключових змін у сучасній освіті є трансформація ролі вчителя. Вони більше не є єдиним джерелом знань, але слугують фасилітаторами, які сприяють критичному мисленню, самостійному навчанню та дослідницькій діяльності учнів.

Маємо також наголосити, що з огляду на впровадження системи багаторівневої підготовки педагогічних кадрів, особливо актуальним стає питання формування у майбутнього вчителя необхідних професійних якостей. У цьому контексті основна увага приділяється оптимізації змісту освітнього процесу для студентів педагогічних спеціальностей, адаптуючи навчальні програми до вимог сучасної педагогічної практики для забезпечення конкурентоспроможності випускників на ринку праці. У світлі цього, реформування методів, підходів і технологій, що використовуються у процесі підготовки вчителів, виступає ключовим елементом стратегії модернізації освітньої системи. Таке оновлення сприятиме не лише підвищенню якості педагогічної освіти, але й адаптації випускників до динамічно змінюваних умов професійної діяльності.

З огляду на зазначене вище, ігрове навчання може стати інноваційним і ефективним засобом для розвитку визначених якостей. На сьогодні сталим є твердження, що ігрове навчання сприяє розвитку креативності, гнучкості, співпраці та інших ключових компетенцій, які визнані важливими у XXI столітті. Враховуючи динамічний та непередбачуваний характер сучасного світу, підготовка вчителів, які здатні адаптуватися та вести учнів до успішного майбутнього, є пріоритетом.

Актуальність проблеми, її злободенність для вітчизняного освітнього простору підтверджується значним масивом наукової психолого-педагогічної літератури з окресленого напряму. Вчені розглядають питання у різний спосіб акцентуючи увагу на описі професійних якостей фахівців різних галузей (соціальних педагогів, будівельників, майстрів виробничого навчання, тощо) та зокрема педагогів – вчителів.

Провідні українські вчені висвітлюють важливі аспекти підготовки вчителів у контексті сучасних викликів та тенденцій освіти. К. Авраменко, В. Андрущенко та І. Табачек наголошують на значущості саморозвитку, самоосвіти та самовдосконалення для формування особистості вчителя. С. Білозерська, С. Мащак, О. Брюховецька, Т. Чаусова, О. Гавриш визначають ключові професійні та особистісні якості, які сприяють успішній педагогічній діяльності, зокрема комунікативні навички, критичне мислення та емоційний інтелект. Н. Бородіна та Ю. Будас досліджують інноваційні методики в педагогіці, підкреслюючи роль ігрових технологій та інтеграції теоретичних знань з практичними навичками. І. Гордієнко-Митрофанова, Т. Глушман, Л. Гриценок, О. Грищенко, І. Дичківська, Г. Жаворонкова, К. Завалко, О. Жукова та О. Зубарєва фокусують увагу на використанні інноваційних педагогічних технологій, ігрових методів та інноваційного підходу до педагогічної діяльності, підкреслюючи їх ефективність у формуванні професійних та особистісних якостей майбутніх спеціалістів. Загалом, автори підкреслюють необхідність комплексного підходу до підготовки майбутніх вчителів, акцентуючи увагу на важливості розвитку як професійних, так і особистісних якостей, а також готовності до інновацій та постійного самовдосконалення.

Аналіз наукових підходів до визначення професійних якостей вчителя та впровадження ігрового навчання виявляє комплексний характер цього питання. З одного боку, виділяються дослідження, які фокусуються на особистісних характеристиках педагога, його психологічній та емоційній готовності до виконання професійних обов'язків. Ігрове навчання, у свою

чергу, розглядається як ефективний метод для розвитку ряду ключових професійних якостей вчителя. Сучасні педагогічні дослідження акцентують увагу на гнучкості, адаптивності та креативності як професійних якостей вчителів, які можуть бути розвинуті через застосування ігрових методик Таким чином професійні якості вчителя та ігрове навчання переплітаються, створюючи синтез, спрямований на формування гармонійно розвиненої особистості педагога, здатного ефективно відповідати на виклики сучасної освіти. Це підтверджує необхідність подальшого вивчення та інтеграції цих підходів у практику підготовки вчителів.

Отже, ***актуальність теми дослідження*** полягає в необхідності глибокого вивчення та оптимізації методів ігрового навчання для ефективного формування професійних якостей майбутніх вчителів у контексті викликів сучасної освіти.

Відтак, актуальність, а також теоретична і практична значущість, стали детермінантами визначення теми магістерського дослідження: **«Формування професійних якостей майбутніх учителів засобами ігрового навчання».**

Тему магістерської роботи затверджено на засіданні кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету (протокол від 27 жовтня 2022 року №3) та вченою радою фізико-математичного факультету Криворізького державного педагогічного університету (протокол від 3 листопада 2022 року №3).

Мета дослідження визначення ефективності ігрового навчання у формуванні професійних якостей майбутніх учителів.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. провести аналітичний огляд наукових джерел та досліджень, в яких розглядається питання формування професійних якостей майбутнього вчителя та визначити сукупність професійних якостей вчителя;
2. схарактеризувати роль інноваційних педагогічних технологій у формуванні професійних якостей майбутнього вчителя;

3. детально проаналізувати ігрові технології, їх сутність, класифікацію та специфіку застосування в педагогічній освіті, зокрема при формуванні професійних якостей майбутніх вчителів.

4. здійснити емпіричне дослідження для вивчення ефективності використання ігрових технологій у практиці підготовки майбутнього вчителя, виявити переваги та можливі труднощі їх застосування.

5. розробити методичні рекомендації щодо оптимізації процесу формування професійних якостей майбутнього вчителя з використанням ігрових технологій, враховуючи отримані результати дослідження та аналіз теоретичного матеріалу.

Об’єкт дослідження – процес формування професійних якостей майбутніх учителів через імплементацію ігрових методів навчання в освітній процес.

Предмет дослідження – взаємозв'язок ігрових методів навчання та розвитку професійних якостей майбутніх учителів, а також механізми та стратегії застосування цих методів для оптимізації педагогічної практики.

Методи дослідження. Аналіз наукової літератури, робіт педагогів і психологів для збору даних про ігрове навчання та його вплив на розвиток професійних якостей; зіставний аналіз як порівняння різних підходів та теорій щодо ігрового навчання в контексті педагогічної практики. Емпіричні методи: анкетування - збір даних від практикуючих вчителів щодо їх досвіду і сприйняття ігрових методів навчання; констатуючий (педагогічний) експеримент щодо встановлення характеру імплементацій ігрових технологій у практику навчання та викладання.

Практична значущість проведеного дослідження має суттєве значення для сучасної освітньої практики. Дослідження спрямоване на аналіз і оптимізацію методів ігрового навчання, що є актуальним у контексті постійної динаміки та змін в освітньому процесі. Вивчення та адаптація ігрових методик відкривають нові можливості для підвищення ефективності освітнього процесу, розвитку креативного мислення та інших ключових

професійних якостей майбутніх педагогів. Застосування результатів цього дослідження може суттєво покращити якість підготовки вчителів. Специфіка ігрових методів забезпечує глибоке занурення у процес навчання, сприяючи ефективному засвоєнню знань і навичок. Це, у свою чергу, сприяє розвитку адаптивності, гнучкості, інноваційності та інших якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності в умовах сучасних викликів освіти. На базі отриманих даних можуть бути розроблені конкретні рекомендації для вдосконалення навчальних програм з підготовки майбутніх учителів, що не лише підвищить рівень професійної компетентності майбутніх педагогів, але й сприятиме інноваційному розвитку освітньої сфери в цілому.

Наукова новина дослідження характеризується декількома ключовими аспектами, які забезпечують його внесок у педагогічну науку. Перш за все, це дослідження представляє комплексний аналіз впливу ігрових методів на формування професійних якостей майбутніх педагогів, об’єднуючи теоретичні положення та емпіричні дані в єдину цілісну концепцію. Дослідження відзначається інтеграцією сучасних методологічних підходів та теорій навчання. В ньому розглядається роль ігрового навчання як основи розвитку критичного мислення, креативності та інших ключових якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності. Отримані в ході дослідження дані надають змогу переосмислити практичні аспекти застосування ігрових методів у професійній підготовці вчителів. Таким чином, це дослідження забезпечує нові перспективи для поглибленого вивчення механізмів впливу ігрового навчання на професійний розвиток майбутніх учителів і може слугувати основою для розробки інноваційних педагогічних стратегій та технік.

Джерельну базу дослідження становлять різноманітні наукові роботи, публікації, монографії, електронні ресурси, а також матеріали конференцій та семінарів. Вони охоплюють широкий спектр тем, включаючи ігрові методи навчання, педагогічну психологію, професійний розвиток вчителів, а також нормативно-правову базу підготовки педагогічних кадрів. Це дозволяє

провести всебічний аналіз досліджуваної проблеми та сформулювати обгрунтовані висновки на основі авторитетних джерел.

Матеріали дослідження було висвітлено під час Другої всеукраїнської науково-практичної конференції «Освіта і наука в умовах інноваційного розвитку суспільства» (25 жовтня 2023 р, м. Дніпро) та обговорено на регіональному науково-практичному семінарі «Неперервна освіта в контексті глобалізацій них змін: шляхи подолання контраверсійності» (18 травня 2022 р. м. Кривий Ріг).

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 61 найменування. Загальний обсяг роботи складає 113 сторінок, із них 80 сторінок основного тексту. У роботі вміщено 6 додатків (16 сторінок).

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

1.1. Формування професійних якостей майбутнього вчителя як об'єкт науково-педагогічних досліджень

Формування професійних якостей майбутнього вчителя набуває критичної важливості в контексті сучасних освітніх вимог і глобальних змін у суспільстві. Вчителі відіграють ключову роль у підготовці нового покоління громадян, їхні знання, навички та властивості безпосередньо впливають на якість освіти та розвиток учнів. Особистісні та професіональні якості педагога стають детермінантами його ефективності. На думку сучасних науковців, «особистість вчителя складається із трьох взаємопов’язаних компонентів: професійного, особистісного та морального. За цими показниками в повсякденному житті оцінюється вихованість кожного суб’єкта, але вчителя – насамперед» [33].

Професійно підготовлений вчитель має володіти необхідними знаннями і компетенціями, забезпечувати особистісно-орієнтований підхід до кожного учня. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності, а також емоційного і соціального інтелекту молодого покоління. Актуалізує питання та спонукає вчених до зосередження на ньому своєї уваги в контексті впровадження багаторівневої підготовки педагогічних кадрів, де вирішальне значення набуває проблема адаптації та модернізації змісту підготовки майбутніх вчителів до сучасних вимог професійної педагогічної діяльності.

Тому висвітлення питання формування професійних якостей майбутнього вчителя потребує визначення ключових понять дослідження: «професійні якості» та «професійні якості вчителя».

Вітчизняне словникове видання «Енциклопедія освіти» представляє *«якість»* як комплекс характеристик та властивостей індивіда, структуру психіки та її прояв у повсякденному житті. Ця якість виявляється як гармонійний розвиток особистості, спрямований на власне самовдосконалення, самовизначення, здатність до свідомого вибору діяльності та самокерування, підкреслюючи винятковість та унікальність кожної індивідуальності. В цьому контексті актуалізуються такі особистісні якості, як *цілісність, ідентичність, ініціативність, виразність, готовність до відкриття* та *здатність до саморозвитку* та *рефлексії* [27, с. 1019-1020]. До системи означених якостей психолог В. Рибалка відносить сукупність рис характеру особистості, що особливо важливі (та є визначальними) для представників різних професій. Зокрема для педагогів дослідник вважає важливими добро, творчість і гуманізм [46]. Н. Носовець стверджує важливість формування у вчителя «загальнолюдських норм життєдіяльності, а також добра, краси, істини, свободи й совісті, поваги й любові» [33].

Похідним від поняття «якість» є поняття «професійні якості», які з психологічної точки зору, це «будь-які якості суб'єкта, що включені до процесу діяльності та забезпечують ефективність її виконання за певними параметрами продуктивності, якості праці та надійності» [58, с.15]. У контексті педагогіки це означає специфічні риси, здібності та властивості, які відрізняють ефективного вчителя. Основні з них включають глибокі знання предмету, педагогічні навички та емоційний інтелект.

Поняття «професійні якості» (далі – ПЯ), на думку Т. Поночовної-Рисак, Л. Яценко та Г. Васяновича переважно інтерпретується як «прояв психічних особливостей особистості, необхідних для засвоєння спеціальних знань, умінь та навичок, а також для досягнення високої ефективності у професійній діяльності» [46, с.161].

Аналізуючи значний масив педагогічних та психологічних джерел щодо сутності поняття «професійно важливі якості», Н. Олександрова доходить висновку, що «майже всі автори наголошують на двох складових

поняття: змісті та функціях професійних якостей. До змісту автори відносять індивідуально-психологічні особливості та риси особистості (психічні процеси, стани, мотиви, ставлення до праці та інших людей, професійну спрямованість, здібності, психомоторні властивості, включаючи вміння, навички, звички). Серед найбільш важливих функцій професійних якостей виділяють дві: успішне навчання та продуктивна професійна діяльність» [36, с.56].

Аналогічне дослідження проведено С. Сошенко, яка порівняла наявні у науковому дискурсі визначення ПЯ та дійшла висновку, що під «професійно важливими якостями прийнято розуміти якості суб'єкта, які відносяться до процесу діяльності і забезпечують ефективність її виконання за параметрами продуктивності, якості праці й надійності. Із цієї точки зору професійно важливими якостями можуть виступати властивості нервової системи, властивості психічних процесів, особові особливості, характеристики спрямованості, знання і переконання» [49, с. 127].

Загалом дослідниця (Н. Осмоловська) широко розглядає поняття ПЯ та до його головних ознак відносить:

1) професійні якості, що виражаються через професійні функції;

2) включають до свого складу здібності, але не обмежуються ними;

3) можуть бути розглянуті в системі, тобто як сукупність взаємодоповнюючих компонентів;

4) є різними за змістом для різних професій та спеціальностей, тобто залежать та витікають із специфіки певної діяльності;

5) мають загальні та спеціальні складові для різних професій і спеціальностей;

6) характеризують людину як суб'єкта праці;

7) визначають вимоги до фахівця (в професіограмі, державних стандартах);

8) відповідають певній системі професійної взаємодії (людина – людина, людина – техніка, людина – художній образ, людина – природа, людина – знакова система) [36, с.56].

Наведена розгорнута загальна характеристика ПЯ потребує уточнення щодо ПЯ вчителя, у системі «людина-людина», що формується у процесі педагогічної освіти. За такого розуміння, на думку Г. Васяновича [9], ПЯ фахівця, зокрема сучасного вчителя, ґрунтуються єдності *фундаментальних, професійно орієнтованих і гуманітарних знань:*

- *фундаментальні знання* є основою, на якій формуються інші якості педагог (виступають фундаментом, що забезпечує стабільність у світі швидких змін);
- *професійно орієнтовані* знання виявляють специфіку діяльності педагога (вчитель має володіти методиками, технологіями навчання, вміти адаптуватися до постійно змінюваних умов навчального процесу; на цьому рівні важливо вміти застосовувати теоретичні знання на практиці, перетворюючи їх у ефективні педагогічні стратегії);
- *гуманітарні знання* допомагають вчителю розуміти своїх учнів, сприяють розвитку емпатії, співпереживання (спрямовані на формування моральних цінностей, етичних норм, які є необхідними для підготовки учнів до життя в суспільстві).

Г. Васянович наголошує, що крім знань важливими є також професійні уміння і навички. Сучасний вчитель повинен вільно володіти різноманітними методами навчання, бути відкритим до інновацій, постійно удосконалювати свої педагогічні навички. Це досягається через самоосвіту, відвідування тренінгів, майстер-класів, наукових конференцій. Окрім того, на думку Г. Васяновича, кожен педагог повинен вміти проектувати свій професійний розвиток. Планування кар’єри, формування і досягнення професійних цілей, самовдосконалення є інтегральними частинами ефективної педагогічної діяльності. Морально-правова відповідальність за якість і результати своєї праці теж посідає центральне місце в концепції ПЯ вчителя, оскільки вона

передбачає відповідальність не лише перед учнями та їхніми батьками, але і перед суспільством в цілому, яке довіряє педагогам найцінніше – своїх дітей.

Таким чином, з погляду Г. Васяновича, сучасний вчитель – це фахівець, який комбінує в собі глибокі знання, професійні уміння та навички, моральну відповідальність і здатний до саморозвитку і самовдосконалення. Всі ці якості взаємопов'язані і спільно формують ефективного педагога, готового відповідати викликам сучасного світу. Отже Г. Васянович робить висновок про те, що ПЯ – це «інтегральна характеристика фахівця, яка включає соціальні, особистісні, морально-етичні, емоційно-вольові, комунікативні, ділові й організаційні якості» [9].

Характеризуючи професійні якості вчителя, значна кількість науковців звертає увагу на категорію «педагогічні здібності», що мають бути наявні у здобувача педагогічної освіти. Крім того зважаємо на думку С. Сошенко, яка стверджує, що «професійні якості є одним із найважливіших чинників професійної придатності, які не тільки характеризують певні здібності, але й органічно входять до їх структури, розвиваючись у процесі навчання й практичної діяльності» [49, с.128].

Такої ж позиції дотримуються О. Брюховецька та Т. Чаусова [7]), які наголошують, що «специфіка педагогічної діяльності вимагає від особистості викладача наявності педагогічних здібностей» (на Рис. 1.1. візуалізовані педагогічні здібності). Утім ці здібності можна розвинути та вдосконалити у процесі навчання, зокрема у процесі здобуття педагогічної освіти.

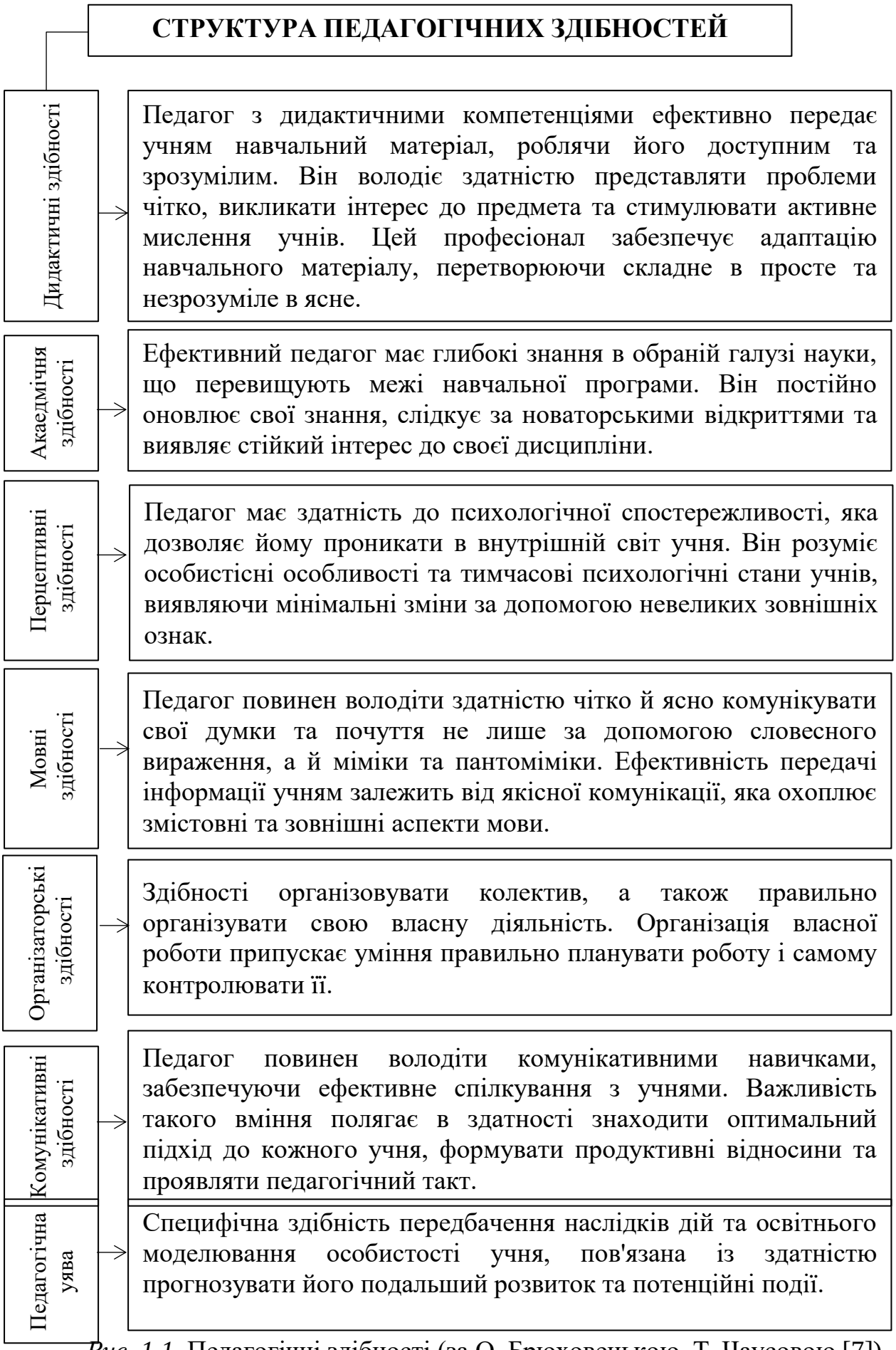

Рис. 1.1. Педагогічні здібності (за О. Брюховецькою, Т. Чаусовою [7])

Отже, професійні якості визначаються через комбінацію освітніх, організаційних та соціальних критеріїв. Вони розвиваються через навчання, досвід, саморозвиток та взаємодію з іншими професіоналами та забезпечують фундамент, на якому будується кар'єра і професійний внесок особистості.

У контексті української нормативної освітньої бази маємо акцентувати важливість педагогічної майстерності, здатності вчителя адаптувати свій підхід до індивідуальних потреб учнів. ПЯ сучасного вчителя невід'ємно пов'язані з його здатністю до саморозвитку, навчання та адаптації. Таким чином, основні атрибути професійних якостей вчителя закладені в його педагогічній майстерності, адаптивності, інноваційності та здатності вчитися та розвиватися разом із своїми учнями.

Емоційне благополуччя учнів, їхня мотивація та академічні досягнення є відображенням професійних якостей вчителя. Педагоги, які взаємодіють з учнями на емоційному рівні, виявляють та реагують на їх потреби, створюють позитивне навчальне середовище, в якому кожна дитина може розвиватися і досягати свого потенціалу.

Узагальнюючи, можемо стверджувати, що формування професійних якостей не є лише процесом набуття знань та навичок. Це *комплексний розвиток особистісних, соціальних та емоційних рис особистості, які необхідні для ефективного виконання педагогічних функцій в контексті сучасних освітніх і соціальних вимог*.

У світлі окреслених вимог до сучасного вчителя можемо конкретизувати ті якості, що відносимо до професійних:

- здатність забезпечити високу якість навчального процесу, адаптуючи методики і підходи до індивідуальних потреб учнів (тобто забезпечувати *якість освіти*);
- здатність до розвитку таких якостей учнівства, як критичне мислення, креативність, емоційний і соціальний інтелект учнів (*тобто забезпечувати розвиток учнів*);

- гнучкість, швидка адаптивність до нових технологій, методів навчання та соціокультурних тенденцій;
- здатність до професійного зростання: формування якостей, які сприяють саморефлексії та постійному навчанню, є ключем до професійного розвитку педагога;

Отже, формування професійних якостей майбутнього вчителя - це не лише про *здобуття знань і навичок, але й про розвиток особистісних якостей,* які дозволять ефективно взаємодіяти, мотивувати учнів, колег, батьків та спільноту. Це процес, який вимагає постійного рефлексування, навчання та адаптації.

Підкреслимо, що ПЯ вчителя визначають його спроможність ефективно викладати, взаємодіяти з учнями, колегами та батьками, а також адаптуватися до змін у сучасному освітньому середовищі. До ключових професійних якостей вчителя можна віднести: знання, навички, здібності, риси та властивості, що представлено на Рис. 1.2. (додамо, що на Рис. 1.2. відсутня конкретизація категорії «здібності» через її докладне представлення на Рис. 1.1.).

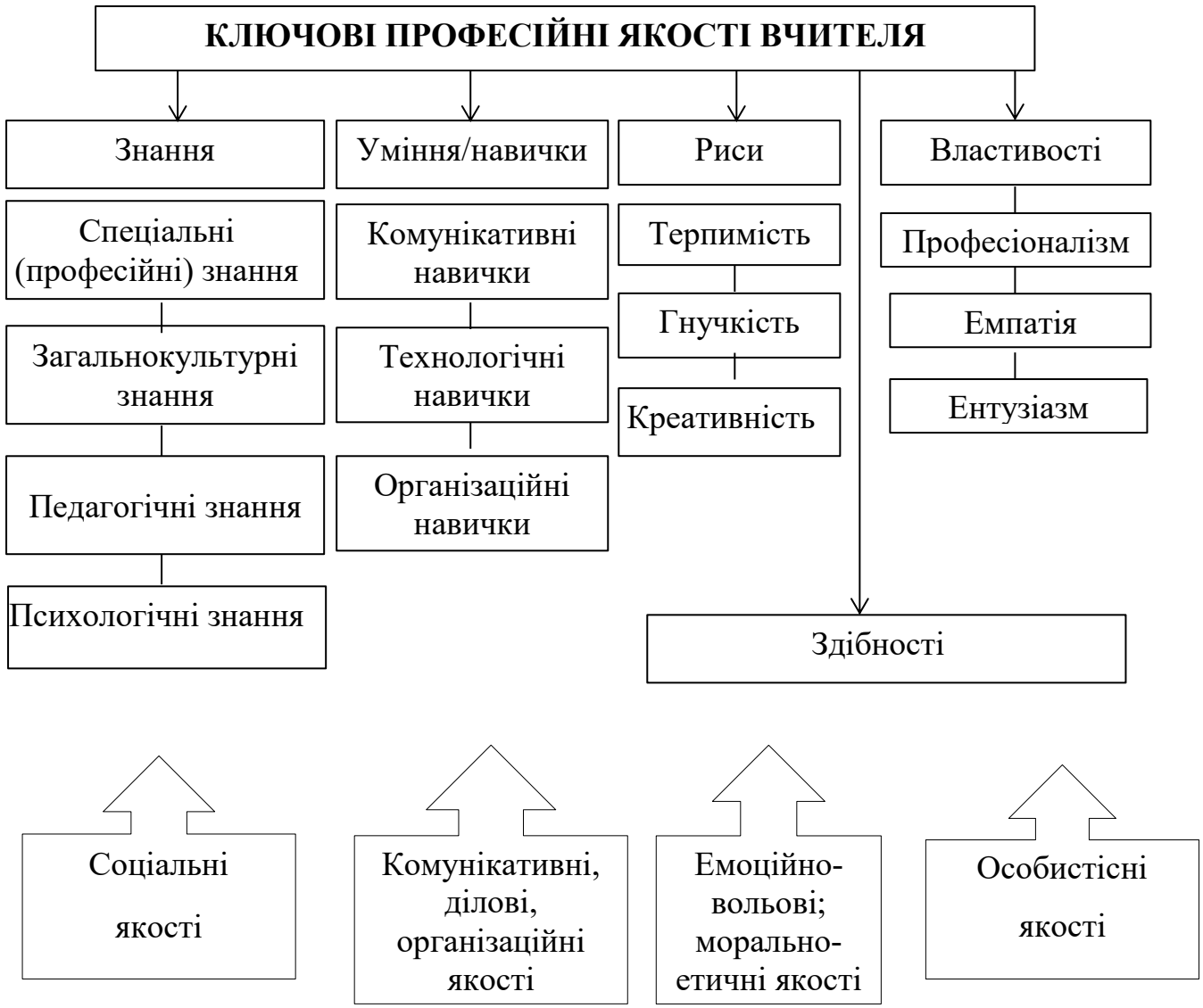

Рис. 1.2. Ключові професійні якості вчителя

Визначені аспекти ПЯ вчителя формуються у процесі його фахової підготовки, що спирається на систему освітніх та професійних стандартів.

Аналіз наукових праць (Г. Першко [39], С. Сошенко [49], О. Тонне [53]), присвячених проблемі формування ПЯ фахівців різних спеціальностей, дозволяє сформувати загальні підходи щодо окресленої проблеми в аспекті підготовки майбутніх вчителів/педагогів.

Під час професійного становлення майбутнього педагога особлива увага приділяється розвитку ключових якостей особистості. В процесі навчання в ЗВО кожен здобувач отримує можливість вдосконалювати свою

професійну компетентність, здобуваючи знання та опановуючи навички, необхідні для ефективної педагогічної діяльності.

Педагогічна майстерність, яка є синтезом теоретичних знань та практичного досвіду, формується через активну участь студентів у різноманітних аудиторних та позааудиторних заходах. Освітній процес має бути спрямований на забезпечення умов, які сприяють максимальному розкриттю потенціалу кожного студента. Особливо це стосується підготовки майбутніх вчителів, для яких індивідуальність та унікальний стиль роботи є ключовими Тут *гуманність і моральність* стають фундаментом, на якому будується етичне спілкування з дітьми та їх родинами. Любов до дітей, як основний мотив вибору професії, посилюється через глибокий осмислення соціальних ролей та відповідальності педагога. Навчання загалом спрямовано на розвиток *комунікабельності та поміркованості,* які стають невід'ємними рисами професіонала в сучасному освітньому середовищі.

Викладачі, куратори академічних груп та інші представники ЗВО відіграють ключову роль у формуванні цілісного ставлення до професійних обов’язків. Через цілеспрямовану *виховну взаємодію* формується особистість, готова до подолання викликів педагогічної сфери. Організаційні структури, такі як колективи кафедр, деканати та ректорат, вносять значний вклад у створення *сприятливого освітнього середовища*, де кожен здобувач може реалізувати свій потенціал. У контексті сучасної освіти особлива увага приділяється креативному розвитку студентів, де демократична атмосфера в ЗВО відіграє ключову роль. У такому середовищі формується не просто набір знань, а гармонійно розвинена особистість. Принципи гуманізму та демократії в освітньому процесі забезпечуються, передусім, педагогічним колективом. Їхня поведінка, стиль спілкування і методи навчання формують динамічне, конструктивне навчальне оточення. Відмова від авторитарних методів відкриває простір для співробітництва та співтворчості.

Головною в цьому процесі є індивідуалізоване спілкування між викладачем та студентом. Вони разом формують мету, визначають

завдання та шляхи їх реалізації. Навчання та самовдосконалення відбуваються у контексті відмови від авторитарних методів та переходу до партнерства. У відносинах між студентами та викладачами формується атмосфера взаємоповаги, де кожна думка важлива, і де можливість до самовиразу та креативного розвитку не має меж. Взаємоповага, взаєморозуміння і довіра – це фундамент, на якому здобувачі розвивають відповідальність і дисциплінованість. В умовах, коли основу педагогічної діяльності становлять принципи демократії та гуманізму, студенти мають можливість відчути свою значущість, брати активну участь в освітньому процесі. Такий підхід сприяє не тільки набуттю глибоких знань, але і формуванню особистісних якостей, що є невід'ємною частиною професійного росту. Новий формат відносин у освітньому процесі покликаний забезпечити оптимальні умови для розвитку кожного студента як особистості та професіонала. Заклади освіти мають створювати умови для розвитку в своїх студентах ціннісного ставлення до професії, формування в них відповідних морально-етичних якостей та навичок, необхідних для ефективної практичної діяльності. Такий підхід забезпечує формування гармонійно розвинених професіоналів, здатних відповідати на виклики сучасного соціуму.

У сучасному освітньому просторі від вчителів вимагається гармонійне поєднання професійних знань та особистісних якостей. Доброта, турботливість, чесність та інші моральні риси є не менш важливими, ніж академічні компетенції. Спілкування з учнями та батьками вимагає від педагога ввічливості, уваги, здатності вислуховувати та бути співчутливим. Ці якості сприяють встановленню позитивних відносин, базованих на взаємоповазі та довірі. Ставлення педагога до своєї роботи характеризується сумлінністю, виконавчою дисципліною та відповідальністю.

Професіоналізм сучасного вчителя вимірюється не лише глибиною знань, але й здатністю до емпатії, рефлексії та адаптації до динамічно змінюваного світу. Підготовка майбутніх фахівців потребує інтегрованого

підходу, де академічне навчання гармонійно поєднується з розвитком соціально значущих якостей особистості. Зокрема Н. Носовець підкреслює значущість у педагогічній професії *духовності* і *моральності*. Це, на думку науковця, первинні властивості педагогічної професії, вимоги до сучасного педагога передбачають врахування досить високих етичних стандартів. Передумовою формування професійно бажаних моральних якостей у педагога є *особистісна моральна і психологічна готовність* до ефективної педагогічної діяльності, що, у свою чергу, пов'язана із діяльнісною сферою особистості: *моральною зрілістю і моральною стійкістю*. Зокрема, моральна стійкість характеризує педагога, який у будь-якій ситуації взаємодії із соціальними суб'єктами дотримується загальноприйнятих етичних норм професійної діяльності, слугує гідним прикладом для вихованців і своїх колег, тим самим має значно більше можливості конструктивно вплинути на формування гармонійної, духовно розвинутої особистості учня/учениці, виховати громадянина, патріота, готового до активної життєдіяльності та захисту інтересів своєї країни на світовій арені [33].

Теоретичне осмислення академічних робіт дозволяє стверджувати, що професійні якості є важливим елементом, що визначає професійну ефективність вчителя, його спроможність адаптуватися до змінюваних умов освітнього процесу та вдосконалювати власні педагогічні навички. Аналізуючи різноманітні наукові погляди, можна відзначити, що індивідуальні якості, які відточуються під час педагогічної освіти, сприяють підвищенню професійної компетентності. Це підкреслює роль педагогічної підготовки як механізму, який не просто передає знання та навички, а й формує глибокі внутрішні якості, що визначають педагога як висококваліфікованого спеціаліста. У процесі аналізу стає очевидним, що відбір та розвиток цих якостей є стратегічно важливими для формування особистісного потенціалу вчителя, його здатності до інноваційності, креативного мислення та ефективної педагогічної взаємодії.

1.2. Інноваційні педагогічні технології у формуванні професійних якостей вчителя

У контексті глобальних змін та реформування освітньої сфери, проблематика впровадження сучасних технологій і методологій набуває значної актуальності. На перший план виходить не просто адаптація до нововведень, а формування такого типу освіти, яка забезпечує глибокі знання, творчий потенціал та професійну компетентність. Традиційні педагогічні підходи часто фокусуються на механічному запам'ятовуванні інформації. Водночас, сучасний вчитель стикається з необхідністю підготувати учня не лише до екзаменів, а й до викликів сучасного світу, де цінується креативність, критичне мислення та адаптивність.

Головна задача сучасної освіти в Україні - адаптація до міжнародних стандартів якості та інновацій. Інтеграція в європейський освітній простір вимагає від вчителів глибокої професійної перепідготовки, оволодіння новітніми методиками та технологіями. У світі, де домінують знання та інновації, вчитель стає ключовою фігурою у формуванні інтелектуального потенціалу нації. Його роль перетворюється, відходячи від стереотипів минулого і набуваючи нових граней. Від нього вимагається не лише передача знань, а й формування навичок, які дозволять учням адаптуватися та процвітати в динамічному середовищі. В умовах активного впровадження інновацій, залучення сучасних технологічних рішень та методик, освіта набуває нового змісту. Вчитель уже не лише транслює знання, а стає провідником, що направляє, мотивує та інспірує своїх вихованців на шляху до активного пізнання.

Отже сучасний вчитель стає ключовою фігурою в процесі адаптації освітнього процесу до нововведень. Його завдання – не просто передавати знання, але й стимулювати пізнавальний інтерес, розвивати критичне мислення та практичні навички здобувачів освіти.

Віддзеркалення глобальних освітніх трендів у педагогічних програмах ЗВО є предметом великого масиву наукових досліджень. Інноваційні

методики та технології, що інтегруються у навчальний процес, неможливо уявити без фундаментальної підготовки майбутнього вчителя. З іншого боку самого вчителя варто готувати з використанням інноваційних, зокрема ігрових, педагогічних технологій. Педагогічні ЗВО стають центрами, де формується педагогічна майстерність, глибоке теоретичне розуміння та практичні навички. Вони забезпечують основу для розвитку професійної компетентності, критичного мислення та інноваційного підходу до навчання.

Пріоритетом у педагогічній освіті є гармонійне поєднання академічних знань та практичних навичок. Майбутній вчитель вивчає не лише дисципліни та методики, а й отримує навички адаптації до швидко змінювального освітнього середовища, формує спроможність до життєвого навчання та розвитку. Зосередженість на формуванні в у студентів здатності до креативного, аналітичного та рефлексивного мислення посилює роль ЗВО осередків педагогічних інновацій. Студенти-педагоги занурюються у процес постійного діалогу, де кожен аспект навчання вимагає глибокого аналізу та критичного осмислення. У цьому контексті педагогічна освіта стає не просто набором знань та навичок, а складною системою, що включає розвиток особистісних якостей, етичних норм, психологічної гнучкості та професійної резильєнтності (підрозділ 1.1.). Викладачі відіграють роль менторів, які націлені не тільки на академічну підготовку студентів, а й на їх моральний та соціальний розвиток.

Науковці (Н. Кравець, О. Гречановська) стверджують, що саме завдяки інноваційним методам навчання, включаючи ігрові технології, сучасний вчитель має змогу реалізувати індивідуальний підхід, активізувати процес навчання та зробити його більш ефективним. Ігрові методики сприяють розкриттю творчого потенціалу студентів, розвитку їх наполегливості та навичок командної роботи. Така динамічна педагогічна діяльність сприяє формуванню у здобувачів глибоких фахових знань, розвитку аналітичних, комунікативних та інтерактивних навичок. Освітній процес стає не просто передачею знань, а спільним дослідженням, де вчитель та здобувач

взаємодіють, обмінюються досвідом, розвиваються разом. Вчитель стає фасилітатором, ментором, допомагає учням розкривати власні здібності, залучає їх до активного діалогу, спрямованого на розвиток критичного мислення та самостійності.

Визначення сутності поняття інноваційні педагогічні технології потребує уточнення базових понять: «*педагогічні технології*» та «*інноваційні педагогічні технології».*

Інтенсивне дослідження та втілення педагогічних технологій в освітній процес, за спостереженнями вчених, набули масштабів у середині 50-60 років XX століття. Цей період характеризується появою технологічного підходу до освіти, який спочатку зарекомендував себе в американських навчальних закладах і згодом знайшов відгук в європейському освітньому середовищі. Основоположним принципом цього підходу стало програмоване навчання. Аналізуючи педагогічний процес, науковці виявили потребу відповісти на питання, яке стосується методології ефективного навчання. Вони прагнули знайти способи оптимізації, які б забезпечили відтворюваність та стабільність результатів навчання. Так з'явилася концепція «технологізації» освіти, яка передбачає впровадження виробничо-технологічних принципів з метою гарантування конкретних освітніх результатів.

Сучасний вчитель зіштовхується з вимогами динамічного освітнього середовища, де важливість науково-обґрунтованих, ефективних методів навчання стає первинною. Педагогічні технології, основані на методології програмованого навчання, пропонують інструменти та стратегії, що дозволяють педагогам забезпечити структурованість, прогнозованість та контроль якості навчального процесу. Відмінністю цього періоду є не просто адаптація технологічних принципів в освіті, а формування цілісної педагогічної теорії. Її характеризує наявність відповідей на ключові питання про способи, методи та форми навчання, які можуть забезпечити високі стандарти якості освіти та її відтворюваність у різних контекстах. Така парадигма, яка об'єднала теоретичні та практичні аспекти педагогічної

діяльності, сприяла появі нових підходів до навчання. Вони відзначаються виразною структурованістю, логічністю, плановістю та здатністю до адаптації, що відповідають вимогам сучасного динамічного освітнього середовища і потребам нового покоління учнів.

Словникове визначення терміну «технологія» у педагогічному ракурсі дане Ю. Бабанським. науковець стверджував, що «технологія» - це система методів, прийомів, засобів, форм організації освітнього процесу, спрямованих на досягнення педагогічних цілей. Згідно з Г. Жаворонковою, термін «технологія» означає не лише сукупність знань, але й конкретні процедури, що визначають спосіб організації та виконання різноманітних виробничих дій. Вона включає в себе методики обробки матеріалів, інформації, а також виготовлення продукції та надання різних послуг. Технологія, в контексті науково-педагогічного дискурсу, має особливе значення. Вона не просто забезпечує структуру й послідовність виконання педагогічних задач, але й спрямовує на формування комплексного підходу до навчально-виховного процесу. Сучасний вчитель, збагачений цим розумінням, стає ефективнішим у відповіді на динамічно змінювані освітні виклики. Для вчителя, який працює в умовах модернізації освітнього середовища, знання технологічних принципів та механізмів впровадження інновацій стає критично важливим. Це дозволяє не лише оптимізувати освітній процес, але й забезпечити гнучкість та адаптивність навчання, реагуючи на індивідуальні потреби студентів і змінювані соціокультурні контексти.

Г. Жаворонкова акцентує увагу на тому, що розуміння та використання технології не обмежується традиційними методами. Воно включає аналітичний погляд, креативний підхід та системне мислення, які в сукупності формують розширену концепцію технологічної компетентності вчителя. Таким чином, викладач стає не просто передавачем знань, але й фасилітатором, який стимулює критичне мислення, аналітичні навички та творчу самовираженість студентів. Його роль переформулюється, інтегруючи

в себе елементи інноватора, дослідника та ментора, який гідно орієнтує учнів у світі неперервних змін та невизначеності [20, с. 85].

За спостереженням вітчизняних науковців, у сучасних дослідницьких роботах можна зустріти велику кількість трактувань терміну «педагогічна технологія». Його багатоманітність є результатом динамічного розвитку педагогічної науки. А. Казьмерчук стверджує, що Асоціація педагогічних комунікацій і технологій Сполучених Штатів представила власне бачення цього поняття. Згідно з їхнім визначенням, педагогічна технологія представляє собою складний, цілісний процес, який включає в себе взаємодію людей, ідей, методів і форм організації для аналізу, планування, реалізації, оцінки і контролю рішень, пов’язаних із засвоєнням знань в усіх його маніфестаціях [25, с. 82]. Однак це трактування, хоча й широке, не вичерпує всієї суті педагогічної технології. Згодом вчені почали розглядати це поняття як специфічний набір методів, принципів, інструментів і технік, що спрямовані на оптимізацію процесу навчання та виховання. З роками, концепція педагогічної технології розширилася, включаючи інноваційні підходи, цифрові технології, психологічні аспекти взаємодії між вчителем та учнем, а також методи оцінювання ефективності навчального процесу. Це відкрило нові горизонти для дослідження та практичного застосування педагогічних технологій у різних контекстах сучасної освіти. Пізніше, за твердженням А. Казьмерчук, «з’являється визначення педагогічної технології як систематичного методу планування, застосування й оцінювання всього процесу навчання й засвоєння знань шляхом обліку людських і технічних ресурсів і взаємодії між ними для досягнення найефективнішої форми освіти» [25, с. 82].

І. Прокопенко та В. Євдокимов тлумачать педагогічну технологію як «вивчення, розробку та системне використання принципів організації навчального процесу, спираючись на останні досягнення науки та техніки» [45, с. 6]. В. Паламарчук та С. Рудаківська висвітлюють поняття «технологія» в контексті освітнього процесу через призму моделювання. Їх

погляд сфокусований на трансформацію змісту, форм та методів, які визначаються конкретною метою, що перебуває в основі процесу навчання. Ці науковці розкривають ідею педагогічної технології як складного, динамічного механізму, який вимагає постійного пошуку засобів оптимізації для досягнення максимальних педагогічних результатів. В їхньому розумінні, аналіз, відбір, конструювання та контроль є ключовими елементами управління компонентами педагогічного процесу. В. Паламарчук та С. Рудаківська акцентують увагу на взаємозв’язках між різними елементами процесу навчання та виховання. Вони вважають, що кожен компонент, будь то зміст, метод або форма, має бути ретельно аналізований, обраний і сконструйований з урахуванням єдності та взаємозв'язків всіх елементів системи. В цьому контексті, педагогічна технологія стає інструментом для гармонізації, оптимізації та підвищення ефективності навчально-виховного процесу [24, с. 28].

Заслуговує на увагу позиція А. Павленко, яка систематизує наявні у сучасному педагогічному дискурсі тлумачення педагогічні технології та приходить до висновку, що ці технології представляють собою комплексний набір стратегій, методів та інструментів. Вони спрямовані на оптимізацію процесу навчання з урахуванням технічних і людських ресурсів для досягнення конкретних освітніх цілей. Це є системний і послідовний метод, який включає спроектовану організацію, планування та реалізацію навчального процесу [25, с. 95]. У цьому контексті, педагогічні технології можуть бути розглянуті як сукупність психолого-педагогічних принципів та настанов, що визначають специфічні методи, форми, прийоми та засоби, використовувані в навчально-виховному процесі. Вони включають в себе як теоретичні, так і практичні аспекти педагогічної діяльності, об'єднуючи їх у цілісну систему з метою досягнення найбільш ефективних результатів навчання. Основна ідея полягає у тому, що педагогічні технології повинні бути гнучкими, адаптивними і спрямовані на створення комфортних умов для всіх учасників освітнього процесу. Вони мають бути ретельно

спланованими та продуманими, забезпечуючи послідовне втілення навчально-виховного процесу в практику. Кожна технологія адаптується під конкретні умови, потреби та можливості учнів і вчителів, а також інституційні ресурси та обмеження. О. Пометун та Л. Пироженко стверджують, що педагогічна технологія має відповідати основним критеріям технологічності: керованості, системності, ефективності, відтворюваності [41, с. 25].

Для оптимального застосування педагогічних технологій важливо розглянути їх основні види.

Передусім зазначимо, що поки що універсальна класифікація цих технологій не була розроблена. Науковці пропонують різноманітні класифікації, відображаючи різні аспекти цього багатогранного поняття.

Н. Кравець та О. Гречановська серед педагогічних технологій виділяють: «*особистісно-орієнтовані технології* (інтерактивні та імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика); *когнітивно-орієнтовані технології* (діалогічні методи навчання, семінари-дискусії, проблемне навчання, когнітивне інструктування, когнітивні карти, інструментально-логічний тренінг, тренінг рефлексії); діяльнісно-орієнтовані технології (методи проектів і спрямовуючих текстів, контекстне навчання, організаційно-діяльнісні ігри, комплексні дидактичні завдання, технологічні карти, імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів тощо)» [26]

Л. Машкіна, наприклад, розрізняє три основні види педагогічних технологій: *методологічні, цільові,* і *методичні*. Кожен тип відіграє ключову роль у підготовці та реалізації ефективного освітнього процесу, вони є взаємопов'язаними та взаємозалежними. *Методологічні технології* зосереджуються на фундаментальних принципах та теоріях, які формують педагогічну діяльність. *Цільові технології* фокусуються на конкретних завданнях і цілях, які повинен досягти навчальний процес. *Методичні технології,* у свою чергу, розглядають специфічні методи та підходи, які можна використати для досягнення цих цілей [30, с. 173].

Як стверджує С. Вітвицька, педагогічні технології, щоб бути ефективними в контексті сучасної освітньої практики, мають відповідати ряду методологічних критеріїв. Вона акцентує увагу на необхідності концептуальної ясності в педагогічних технологіях, що забезпечують глибоке філософське, психологічне, дидактичне та соціально-педагогічне обґрунтування освітніх цілей.

Системність та логічність, за словами С.Вітвицької, також відіграють ключову роль. Педагогічні технології мають бути структурованими таким чином, щоб всі їх елементи були взаємопов'язаними та формували цілісний, логічно організований процес навчання.

На передньому плані для сучасного вчителя знаходиться *керованість педагогічного процесу.* Це включає цілепокладання, проектування, поетапну діагностику та здатність до корекції результатів за допомогою різних методів та засобів. Такий підхід забезпечує гнучкість та адаптивність навчального процесу, роблячи його реактивним на зміни та потреби учнів.

Ефективність також є вирішальним фактором, вимагаючи оптимального співвідношення витрат і результатів. Вітвицька наголошує на гарантованості досягнення запланованих результатів, враховуючи певні стандарти якості навчання.

Відтворюваність означає, що педагогічні технології можуть бути застосовані в різних умовах, забезпечуючи схожі результати. Це підкреслює їх універсальність та здатність адаптації.

Останнім, але не менш важливим, є *принцип єдності змістової і процесуальної частин.* Вони мають бути взаємообумовленими, що забезпечує гармонійне поєднання теорії і практики в навчальному процесі [10, с. 180].

Отже, кожен сучасний вчитель повинен розглядати педагогічні технології як інструментарій, що відповідає зазначеним критеріям. Це дозволяє реалізувати найбільш ефективні та інноваційні педагогічні підходи, забезпечуючи високий рівень навчально-виховного процесу в різних контекстах сучасної освіти.

У нашому дослідженні ми акцентуємо увагу на аргументацію Л. Сушенцевої [53], яка глибоко занурюється у вивчення сутності педагогічної технології. Вона розкриває, що цей комплексний механізм може бути розглянутий на чотирьох рівнях. *Концептуальний рівень* зосереджується на основній ідеї, яка є фундаментом педагогічної технології, витікаючи із глибинних філософських, психологічних та педагогічних принципів. На *технологічному рівні* основна ідея трансформується у конкретні закономірності, принципи та правила, що регулюють організацію навчального процесу. Цей етап передбачає конкретизацію управлінських аспектів технології, виявлення її компонентів та структурних елементів. *Процедурний рівень* включає в себе розробку способів, дій, операцій, умінь і навичок, необхідних для ефективної реалізації педагогічної технології. Він орієнтований на практичну імплементацію розроблених методик і стратегій у навчальному процесі. *Технічний рівень,* нарешті, фокусується на забезпеченні процедур, розроблених на попередньому етапі, за допомогою різноманітних засобів - від дидактичних і технічних до психологічних методів взаємодії і впливу. Цей багаторівневий підхід, який пропонує Л.Сушенцева, дозволяє сучасному педагогу глибше зрозуміти і впровадити інноваційні технології у навчальний процес. Він сприяє деталізації, аналізу та оптимізації кожного етапу впровадження педагогічної технології, спрямованої на розвиток учнів у відповідності до сучасних освітніх тенденцій і вимог.

Отже, найбільш узагальнено поняття «*педагогічних технологій*» може бути описано як комплекс методів, настанов та принципів, що імплементуються в освітній процес для оптимізації навчання та розвитку здобувачів освіти. Сучасний вчитель знаходить у них інструментарій для ефективного формування знань, навичок і компетенцій серед здобувачів освіти. У контексті реалій новітньої освітньої практики, педагогічні технології набувають особливої актуальності. Вони служать механізмом адаптації навчального процесу до динамічно змінюючогося світу, де ключову роль відіграє не лише знання, а й гнучкість мислення, креативність та

адаптивність особистості. Вчитель, зброєний педагогічними технологіями, отримує змогу глибше проникнути в індивідуальний світ кожного учня, враховуючи його унікальні особливості, потреби та можливості. Така диференційована підготовка сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної до самореалізації в сучасному суспільстві.

У визначення інновацій спираємося на вітчизняну нормативну базу. Основуючись на національному законодавчому фундаменті, вирішуємо питання щодо інтерпретації інновацій. Інструктивним є Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», в якому встановлено: «Інноваційна культура визначається як елемент інноваційного потенціалу, який відображає рівень освітньої, культурної та соціально-психологічної готовності індивіда і суспільства до адаптації і креативного впровадження концепцій економічного розвитку на основі інновацій» (Закон України «Про інноваційну діяльність», 2007).

Інновація відіграє роль відображення культурного та соціального розвитку особистості. Таким чином, інноваційна культура представляє собою сукупність властивостей і якостей індивіда, що дозволяють ефективно адаптуватися та реалізуватися в контексті динамічних соціокультурних умов. Індивідуальна спроможність до асиміляції новаторських ідей, підтримка та втілення нововведень в різних аспектах екзистенції, а також бажання неперервного навчання та вдосконалення у різноманітних сферах діяльності підкреслюють значимість формування інноваційної культури. Цей процес є важливим аспектом стратегічного розвитку у XXI столітті. При цьому, педагогічний професіоналізм набуває нових контурів, що визначаються високим рівнем готовності до сприйняття соціальних інновацій та розширенням горизонтів участі в процесах інноваційного розвитку. Визначається необхідність розробки комплексних педагогічних стратегій, що забезпечують оптимальне взаємодію між викладачем та студентом у контексті сучасних освітніх вимог.

Адаптивність, креативність та неперервне професійне зростання є керівними принципами сучасного вчителя, який формує інноваційну культуру в освітньому просторі, забезпечуючи гармонійний розвиток особистості студента в умовах глобалізованого світу.

У педагогічній діяльності І. Дичківська вділяє два різновиди: передовий і новаторський [19]. Педагогічні інновації, що втілюються через новітні методи навчання, сприяють розвитку відкритості до нових знань у студентів, формуючи у них навички антиципативного мислення. Інноваційні педагогічні підходи, будучи активними, фокусуються на оптимізації процесу засвоєння знань. Відомо, вивчення засноване на активному сприйнятті, сприяє вищому рівню засвоєння інформації.

У відповідності до поглядів І. Дичківської, педагог повинен мати глибоке розуміння необхідності впровадження інновацій, бути обізнаним із сучасними педагогічними технологіями та методами, і здатним до творчого експерименту в освітньому процесі. Готовність педагога до інновацій вимірюється його здатністю до адаптації, творчого підходу до навчального процесу та відкритістю до постійного професійного розвитку.

У контексті новітніх педагогічних підходів, основна увага зосереджена на створенні умов для розкриття інноваційного потенціалу кожного студента. Педагог має бути спроможний налаштовувати навчальний процес так, щоб він спонукає до творчості, саморозвитку та критичного мислення. Це забезпечує формування інноваційної культури, яка є ключовим ресурсом сучасного суспільства. Розуміння важливості педагогічних інновацій, їх вплив на якість освіти та розвиток особистості, має бути зміцнене вивченням та адаптацією сучасних методів, засобів і форм навчання. Інноваційний педагогічний досвід має бути не лише засвоєним, але й систематично оновлюваним, забезпечуючи адекватну реакцію на змінювані умови та виклики сучасного світу. У такому контексті, інноваційні педагоги формують світогляд студентів, виховуючи готовність до життєдіяльності в умовах постійних змін, підкреслюючи значущість неперервного навчання, адаптації

та розвитку. Специфічний набір знань, умінь та навичок, які акцентують на інноваційні аспекти педагогічної діяльності, підсилюють готовність майбутніх вчителів до вирішення проблемних ситуацій, сприяють їх професійному та особистісному росту в умовах сучасної освіти.

Аналіз різних наукових праць, що висвітлюють поняття «інновація», демонструє, що цей термін може вказувати як на об'єкти впровадження нововведень, так і на сам процес інноваційної діяльності. Інновації охоплюють зміни, які відбуваються в різних сферах, включаючи технічні системи, продукцію, технологічні процеси та системи навчання. Вони виступають одночасно як передумови та умови якісної трансформації в цілому, визначаючи нові горизонти розвитку.

Поняття «педагогічна інновація» перебуває в стані формування та характеризується різноманіттям трактувань. Це може бути новий теоретичний або практичний продукт, впроваджений у навчально-виховний процес, включаючи нові концепції, теорії, системи, методики, технології та методи. Педагогічні інновації стають ключем до еволюції освітнього середовища, вносячи динаміку та гнучкість у навчальний процес.

Згідно з концепцією І. Дичківської, інноваційні педагогічні технології виявляються як ретельно організований процес, який характеризується введенням в практику освіти оригінальних і новаторських методів. Цей процес обіймає всю комплексність навчальної діяльності, починаючи з етапу визначення мети і завершуючи отриманням очікуваних результатів. Зазначені технології відрізняються високою ступенем систематизації та структурованості. Вони включають такі ключові етапи, як діагностика, формулювання цілей, проектування, конструювання, організаційно-діяльнісні процедури, а також контрольно-управлінські механізми. Кожен з цих етапів має відігравати визначену роль у забезпеченні ефективності освітнього процесу.

Під час розгляду інноваційних педагогічних технологій акцентується увага на забезпеченні креативного, гнучкого та адаптивного підходу до

навчання. Сучасний вчитель стає ключовою фігурою, що забезпечує динамічність, варіативність та індивідуалізацію навчального процесу, реагуючи на змінювані умови та потреби учнів. Ефективність цих технологій мірюється не тільки якістю засвоєння знань, але й розвитком критичного мислення, аналітичних здібностей та інших ключових компетенцій учнів. Отже, у відповідності до цього, інноваційні педагогічні технології підкреслюють необхідність гармонійного поєднання теоретичних знань і практичних навичок, що сприяє формуванню всебічно розвинених особистостей [19, с.105]. Вчитель, що має в арсеналі інноваційні педагогічні інструменти, відкриває нові можливості для розвитку індивідуальності кожного учня. Він стає медіатором між здобувачем освіти та динамічною реальністю сучасного світу, сприяючи формуванню компетентної, критично мислячої та творчої особистості.

Для класифікації педагогічних інновацій можна виділити ряд ознак: вид діяльності, джерело виникнення, міра новизни, термін дії, характер та масштаб змін, спосіб здійснення, темп реалізації, методика використання та вид ефекту, отриманого внаслідок впровадження інновацій. Кожна з цих характеристик допомагає зрозуміти сутність та потенціал конкретної педагогічної інновації, її вплив на якість та ефективність освітнього процесу.

Педагогічні інновації достатньо широко представлені у вітчизняному педагогічному дискурсі, найбільш обговорювані подані у Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Педагогічні інновації

Назва педагогічних інновацій	**Сутність педагогічних інновацій**
1	**2**
Гнучкі навчальні плани	Адаптація навчального плану до індивідуальних потреб та інтересів учнів, забезпечуючи персоналізований підхід.
Проектне навчання	Метод навчання, який забезпечує практичний досвід через розробку та реалізацію проектів, спрямованих на розв’язання реальних проблем.

Продовження Таблиці 1.1.

1	2
Гейміфікація	Інтеграція елементів гри в навчальний процес для підвищення мотивації, взаємодії та активного залучення учнів.
Перевернутий клас	Стратегія, при якій традиційний навчальний процес перевертається: учні засвоюють матеріал вдома, а на уроці фокусуються на практичних завданнях.
Змішане навчання	Комбінація традиційного класного навчання та онлайн-навчання для забезпечення більшої гнучкості та індивідуалізації навчання.
Стімулювання критичного мислення	Методи та техніки, спрямовані на розвиток здатності учнів аналізувати інформацію, робити виважені висновки та рефлектувати над власним мисленням.
Співпраця з родинами	Інтеграція родин у навчальний процес, зміцнення зв'язків між школою та домівкою для підтримки навчальної та соціальної діяльності учнів.

Також нас зацікавила позиція Л. Сушенцевої щодо інноваційних *педагогічних технологій*. В рамках нашого дослідження інноваційну педагогічну технологію визначаємо як гармонійну єдність дій, операцій і процедур, спрямованих на досягнення вимірюваних результатів у динамічно змінювальному навчальному середовищі. Під час аналізу взаємодії студента і викладача, переконані, що впровадження педагогічної технології сприяє систематизації, керованості та прогнозованості успіху в освітньому процесі. Імплементація таких технологій надає педагогам інструментарій для планування та моделювання навчальних ситуацій, заснованих на вперед заданих параметрах та прогнозах. Це перетворює дидактичне завдання і навчальну технологію в концептуальні основи для ефективного навчання.

Відзначимо, що педагогічна технологія відрізняється від традиційних методичних розробок, надаючи акцент на активізацію ролі студента в навчальному процесі. Це сприяє не лише педагогічній, а й особистісній еволюції, адже кожен елемент навчального плану адаптований до індивідуальних потреб студента. Цілепокладання виступає ключовим

аспектом в інноваційній педагогічній технології. Гармонізація професійних якостей майбутнього вчителя здійснюється через цілеспрямовану активність всіх структурних підрозділів вищого навчального закладу. Кожен учасник освітнього процесу стає активним суб'єктом цього перетворення. Так, аналізуючи педагогічні інновації, ми спираємося на роботу Л. Сушенцової [52]. Її погляди відкривають нові горизонти для розуміння, як ефективно формувати професійні якості майбутніх педагогів, адаптуючи їх до сучасних реалій і викликів освітнього середовища.

Тому, експлікуючи думку дослідниці на предмет нашої роботи: формування професійних якостей майбутнього вчителя, можемо зробити припущення, що серед ключових елементів інноваційних педагогічних технологій для розвитку професійних якостей майбутнього вчителя можна виділити таке:

- фокус на всебічний розвиток студента;
- комплексний підхід до використання різноманітних форм, методів та інструментів навчання;
- побудова взаємовідносин між викладачами та здобувачами, заснована на взаєморозумінні та співпраці;
- розробка унікального стилю педагогічної взаємодії, який враховує індивідуальні особливості кожного студента.

У цьому контексті, акцентуючи увагу на глибокому особистісному розвитку студентів, ми сприяємо не лише академічному, а й соціальному та емоційному зростанню. Це забезпечує більш гармонійний перехід від теоретичного навчання до практичної реалізації набутих знань і навичок.

Комбінація різних методів і засобів навчання спрямована на забезпечення гнучкості та адаптивності навчального процесу, відповідно до специфіки та потреб кожного студента. Це сприяє розвитку креативного мислення та інноваційного підходу у майбутніх педагогів.

Взаєморозуміння між викладачами і студентами є критичним для створення позитивного навчального середовища. Педагоги, оснащені

інноваційними методиками, спроможні встановлювати глибокі та конструктивні взаємовідносини з учнями, що підтримує мотивацію та зацікавленість у навчанні. Врахування індивідуального стилю педагогічної діяльності спрямоване на ідентифікацію та розвиток унікальних педагогічних талантів та потенціалу кожного вчителя. Це відкриває можливості для персоналізації та диференціації навчального процесу, роблячи його більш ефективним та результативним.

Аналогічно Таблиці 1.1. Можемо представити таблиці, яка відображає найбільш поширені педагогічні інноваційні технології.

Таблиця 1.2.

Педагогічні інноваційні технології

Назва педагогічної технології	**Зміст педагогічної технології**
Проектне навчання	Учні розробляють проекти для дослідження конкретних проблем або питань, розвиваючи при цьому навички критичного мислення, командної роботи та комунікації.
Ігрове навчання	Впровадження ігрових елементів в навчальний процес для збільшення мотивації, зацікавленості та активності учнів.
Диференційоване навчання	Адаптація навчальних стратегій з урахуванням індивідуальних потреб, навичок та здібностей кожного учня.
Технологія співпраці	Зосередженість на колективній роботі та взаємній підтримці учнів, з метою покращення комунікаційних навичок та взаємного навчання.
Інтегроване навчання	Комбінація різних предметних областей для глибшого вивчення теми або проблеми, стимулюючи комплексне мислення та розуміння.
Технології віртуальної реальності	Впровадження віртуальних або доповнених реальностей для іммерсивного навчального досвіду, який підвищує залученість та розуміння.
Індивідуалізовані навчальні плани	Створення персоналізованих навчальних маршрутів, які відповідають індивідуальним потребам, інтересам та здібностям кожного учня.
Проблемно-орієнтоване навчання	Учні вивчають конкретні проблеми чи питання, розвиваючи при цьому аналітичні, дослідницькі та критичні навички.

Кожна з цих технологій враховує сучасні підходи до навчання, педагогічні стратегії та потреби учнів. Вони розширюють можливості для педагогів створювати різноманітне, гнучке та респонсивне навчальне середовище.

Висновки до першого розділу

У сучасному світі, який характеризується динамічними змінами, вчителі повинні володіти гнучкістю та адаптивністю. Вони мають бути здатні відповідати на нові освітні тенденції, технологічні інновації та соціокультурні виклики. Професійне зростання педагога, його спроможність до саморефлексії та постійного навчання, відіграє центральну роль у відповіді на ці виклики. Важливість формування професійних якостей майбутнього вчителя також відчувається на рівні суспільства. Ефективні педагоги формують освічених, відповідальних і добре адаптованих громадян. Таким чином, вони сприяють соціальній, культурній та економічній стабільності країни.

Становлення педагога не відбувається ізольовано від його особистісного розвитку. Особистісні якості, етичні норми та моральні цінності вчителя впливають на якість його професійної діяльності. У цьому контексті, кожен викладач має бути здатний до самоаналізу, саморозвитку та постійного вдосконалення своїх професійних та особистісних якостей. Таким чином, адаптація до європейських освітніх стандартів неможлива без інноваційного підходу до підготовки вчителів, які здатні ефективно функціонувати у динамічному та багатогранному навчальному просторі, враховуючи індивідуальні потреби та можливості кожного здобувача.

Сучасний педагог у відновленому освітньому контексті функціонує як провідник інновацій та мотиватор змін. Він не лише втілює в життя актуальні педагогічні техніки, а й є джерелом творчої енергії, яка підтримує динаміку освітнього процесу. Професійні характеристики вчителя сьогодення втілюють гармонійне поєднання верифікованих педагогічних практик та

інноваційних методологій. Це забезпечено взаємодією традиційних освітніх стратегій з передовими підходами, які коригуються відповідно до сучасних глобальних тенденцій і наукових відкриттів у сфері освіти.

Отже, можемо представити узагальнене визначення поняття *«професійні якості»* – це комбінація *знань, навичок, рис, здібностей і властивостей,* які об'єднуються для формування ефективного професіонала в конкретній сфері діяльності. Тобто та, чи та якість виявляється у певній сфері діяльності (соціальній, особистісній, морально-етичній, емоційно-вольовій, комунікативній, діловій та організаційній), що загалом дозволяє говорити про систему ПЯ фахівця/професіонала. Вони є основою, на якій будується професіоналізм, і вони відіграють ключову роль у визначенні продуктивності, ефективності та якості роботи фахівця.

Знання стають першою і основною складовою професійних якостей. Це включає в себе розуміння теорій, принципів і практик, які є специфічними для даної професії. Знання мають бути глибокими і широкими, надаючи професіоналу (вчителю) засоби для аналізу, інтерпретації та реалізації завдань, пов'язаних з його роботою.

Навички перетворюють знання в практичні дії. Вони визначають, наскільки ефективно фахівець може застосувати свої знання у реальних робочих ситуаціях. Навички можуть бути технічними, аналітичними, міжособистісними чи комунікативними, і вони спільно працюють, аби підсилити професійну діяльність.

Риси - відносяться до внутрішніх характеристик особистості, таких як мотивація, відданість, етика, надійність та інші. Вони формують основу поведінки та відношень фахівця, впливаючи на його здатність працювати ефективно з іншими, адаптуватися до змін та викликів, і вносити внесок у колектив і організацію.

Властивості є зовнішніми проявами професійних якостей, які можна спостерігати та оцінювати. Це може бути професійний вигляд, спосіб

комунікації, ставлення до роботи та інші, що відображають ступінь професіоналізму особистості.

Педагоги, що активно інтегрують технології в навчальний процес, розширюють свої професійні горизонти. Концепція педагогічних технологій виходить за межі традиційного розуміння навчання. Вона спрямована на створення умов для розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей та творчих потенціалів учнів. Інтеграція цих технологій у педагогічну практику сприяє формуванню освітнього середовища, де навчання стає цілісним, глибоким і результативним процесом. Вони отримують доступ до світових знань, методик, можливість обміну досвідом з колегами з різних країн. Цифрові ресурси, такі як відео-лекції, онлайн-курси, вебінари, інтерактивні програми, надають вчителям нові інструменти для вдосконалення власних педагогічних навичок. У той же час, технологічний прогрес вносить корективи в стандартні методи навчання. Вчителю необхідно бути готовим до постійних змін, вчитися адаптуватися, що в свою чергу забезпечує розвиток критичного мислення, креативності, гнучкості у професійній діяльності.

Сучасний вчитель, що активно користується технологіями, має змогу значно розширити межі традиційного класу. Освітні технології сприяють формуванню індивідуальних траєкторій навчання учнів, надаючи педагогу змогу зосередити увагу на потребах кожного учня, його особистісному розвитку. Зрештою, можна констатувати, що вплив технологій на професійний розвиток вчителів має комплексний характер. Це виклик і можливість одночасно, який трансформує традиційні педагогічні практики, спонукаючи вчителя до постійного вдосконалення, самоосвіти, адаптації до змінюваних умов сучасного освітнього середовища.

РОЗДІЛ 2.
ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

2.1. Ігрові технології: сутність та класифікація

Іграм завжди приділяли значну увагу в освітньому процесі. Їх використання має глибокі корені в педагогічній теорії і практиці, що підтверджують їх ефективність і значущість в сучасній освіті. На сьогодні педагогічна думка схиляється до твердження, що ігрові технології не лише забезпечують мотивацію але й слугують важливим інструментом для адаптації освітнього процесу до індивідуальних потреб здобувачів. Дослідники підкреслюють, що гра як форма навчання може відтворювати реальні випробування і ситуації, що сприяють глибшому розумінню та усвідомленню навчального матеріалу.

Стверджуючи природність «гри» як умови розвитку дитини, вчені констатують: «гра – це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в якому складається й удосконалюється самоврядування поведінкою» [26]. У сучасному педагогічному дискурсі поняття «гра» «розуміється як заняття, яке підпорядковане сукупності правил і прийомів або базується на певних умовах, що розкриває її процесуальний зміст» [29, с.18]. Дослідники зазначають, що різноманітність ігрової активності відіграє центральну роль у процесі навчання та розвитку особистості. Ігри, з їх інтригуючою суттю та динамікою, слугують потужним засобом педагогічного впливу, що спрямований на формування знань, навичок та компетенцій. Відтак сучасний вчитель розглядає ігрову діяльність як стратегічний інструмент, що фокусує учнів на конкретних навчальних цілях, а також сприяє їх соціалізації та самореалізації. Вона є синтезом теоретичних знань та практичного досвіду, переплітаючи минуле з презентом та відкриваючи перспективи майбутнього.

Ігрова активність відкриває світ знань, умінь та досвіду, враховуючи як позитивні досягнення, так і недоліки минулих підходів до навчання. Студенти, залучені до цього динамічного процесу, отримують можливість розкрити свій потенціал, розвивати інтелектуальні та креативні здібності. Використання ігор у освітньому процесі має своєю метою не лише передачу знань, але й формування глибокого розуміння матеріалу, сприяє активізації когнітивних процесів, мотивації та емоційному розвитку учнів. Враховуючи вище сказане, можна визначити, що основним завданням використання ігор у педагогічній практиці є не просто навчання, а формування всебічно розвинених, адаптивних і компетентних особистостей. У цьому контексті, роль сучасного вчителя полягає не лише в трансляції знань, але й в моделюванні досвіду, сприянні розвитку кожного студента, їх адаптації та ефективної взаємодії із навколишнім світом (Розділ 1).

Утім науковці (Н. Мачинська [29]) підкреслюють важливість розмежування понять «гра» та «ігрові технології». З освітніх позицій «гра» виступає як ефективний інструмент виховання, засіб мобілізації суспільно значущої активності та канал комунікації. Її роль у формуванні гармонійної особистості, соціальної компетентності та інтелектуального розвитку не можна переоцінити. Це механізм, що підсилює педагогічний процес, впроваджуючи елементи взаємодії, дослідження та креативності. Саме такий підхід до визначення поняття продемонстровано в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка, де автор констатує, що гра – форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого та розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів [13, с.73].

«Ігрові технології», в свою чергу, репрезентують систему методів, яка вимагає реалізації педагогічних принципів у практиці. Вони є конструктом, що оновлює підходи до навчання, активізує професійну діяльність викладача і студентів, і сприяє досягненню конкретних освітніх результатів. Сучасний викладач, що використовує ігрові технології, перетворюється на

фасилітатора навчального процесу, що орієнтований на студентоцентровані методи. Це не лише про трансмісію знань, а й про виховання, соціалізацію та спілкування, які є невід'ємними компонентами цілісного навчального досвіду.

Ігри та ігрові технології в педагогіці сприяють розширенню горизонтів навчання. Вони вкорінюються в динамічне академічне середовище, де важливе місце займає індивідуалізація, диференціація та адаптивні підходи до навчання кожного студента. У цьому світлі, гра стає каталізатором розвитку навичок критичного мислення, проблемного навчання та командної роботи. Ігрові технології, в свою чергу, сприяють систематизації цього процесу, забезпечуючи структуроване та збалансоване навчальне середовище, де кожен учень має можливість реалізувати свій потенціал.

Заглиблене розуміння ролі гри та ігрових технологій у навчанні збагачує педагогічну практику, підносячи її на новий рівень ефективності та інноваційності. Викладачі, які володіють цими засобами, здатні формувати навчальні траєкторії, які відображають індивідуальні потреби, інтереси та здібності студентів, водночас забезпечуючи високий рівень академічних досягнень.

Отже, *ігрові технології* – це специфічний набір методів і засобів, орієнтованих на використання ігрового елемента для досягнення певних навчальних, розвивальних або мотиваційних цілей.

Тому, за слушним зауваженням Н. Кравець та О. Гречановської, «застосування цього методу навчання вимагає: з'ясування і усвідомлення його цілей, тобто бажаного результату; без цього діяльність суб'єктів навчального процесу не може бути цілеспрямованою; вибору способу діяльності для досягнення мети; необхідних засобів інтелектуального, практичного або предметного характеру, оскільки діяльність завжди пов’язана з ними; наявності певних знань про об'єкт діяльності» [26].

Як зазначав Джон Дьюї, американський філософ та педагог, процес навчання стає набагато ефективнішим, коли учні активно взаємодіють із

навчальним матеріалом, замість того, щоб бути пасивними спостерігачами. У цьому контексті ігрові технології можуть бути містком, який забезпечує таку взаємодію. Основні характеристики ігрових технологій за Д.Дьюї включають мотивацію, взаємодію та занурення.

Розглядаючи підходи до визначення сутності ігрових технологій, можна виокремити кілька ключових концепцій, які основані на роботах відомих науковців і дослідників у галузі педагогіки та психології. Ці підходи нерідко виходять за рамки простого застосування ігор у навчальному процесі і розглядають глибинні психологічні, педагогічні та соціальні аспекти:

Перший підхід базується на *психологічних теоріях навчання*. Зокрема, Ж Піаже (Piaget, 1976) вважав, що ігри сприяють *когнітивному розвитку дитини,* формуючи логічне мислення, спостереження та інші ключові навички. У цьому контексті, ігрові технології розглядаються як засоби для стимулювання ментального розвитку та пізнавальної активності студентів. Піаже розробив теорію когнітивного розвитку, яка описує, як діти вчаться сприймати і розуміти світ навколо себе. Він поділив цей процес на чотири стадії: *сенсорно-моторну* (0-2 роки: на цій стадії ігри засновані на фізичній взаємодії з навколишнім світом; ігрові технології можуть бути орієнтовані на розвиток моторики, сприйняття та координації.), *передопераційну* (2-7 років: рольові ігри та фантазійні ігри допомагають розвивати мову, соціальні навички та основи логічного мислення), *конкретних операцій* (7-11 років: ігрові технології на цій стадії можуть бути зорієнтовані на розвиток логічного мислення, планування та розв'язання проблем) та *формальних операцій* (11+ років: ігрові технології можуть включати стратегічні ігри, головоломки, що вимагають абстрактного та критичного мислення.).

Другий підхід асоціюється з *конструктивістською теорією навчання,* яку підтримував, наприклад, Виготський. Він вказував на важливість соціального контексту в навчанні і розвитку, де ігрові технології можуть бути інструментом для колективного навчання та соціальної взаємодії. Конструктивізм в освіті є теорією навчання, яка акцентує увагу на тому, що

студенти конструюють своє власне розуміння та знання про світ, взаємодіючи з ним. З цієї перспективи, знання не просто передається студентам, а вони активно беруть участь у процесі його формування та розвитку. Тож основними принципами конструктивізму стають: *активне навчання* (здобувачі активно досліджують та взаємодіють з навколишнім середовищем, формуючи власні концепції та ідеї); *соціальний контекст* (навчання є соціальним процесом, де діалог та взаємодія грають ключову роль); *знання через досвід* **(**знання є результатом індивідуального досвіду та рефлексії, а не просто прийняття готових знань). Конструктивістський підхід до ігрових технологій підкреслює важливість активного, студентоцентрованого навчання. Це навчання, де ігри та ігрові елементи слугують не просто як засіб доставки контенту, а як інструмент для сприяння глибокому розумінню, критичному мисленню та самостійній рефлексії. Це підходи, що допомагають здобувачам конструювати власні знання, розвиваючи вміння, необхідні для навчання протягом усього життя.

Третій підхід пов’язаний із *мотиваційними теоріями.* Річард Райан і Едвард Деці (Ryan & Deci, 2000) в рамках своєї теорії самовизначення розглядали ігрові технології як засоби для підвищення внутрішньої мотивації здобувачів, їхньої залученості та відданості навчанню. В цьому контексті, основна увага приділяється тому, як ігрові технології можуть стимулювати внутрішню та зовнішню мотивацію, підвищуючи зацікавленість, участь та навчальні досягнення студентів. Мотиваційний підхід до ігрових технологій підкреслює їхню роль у стимулюванні активності, зацікавленості та навчальних досягнень студентів. Інтегруючи принципи мотиваційних теорій у дизайн і реалізацію ігрових технологій, педагоги можуть забезпечити більш захоплююче, цікаве та ефективне навчання, яке відповідає індивідуальним потребам та інтересам кожного студента.

У кожному з цих підходів ігрові технології розглядаються не просто як навчальні інструменти, але як комплексні системи, що впливають на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток студентів. Вони інтегрують

елементи гри в навчальний процес, щоб зробити його більш динамічним, зацікавлюючим та ефективним, спираючись на індивідуальні потреби, інтереси та мотивацію учнів.

Загалом вчені зазначають (Н. Кравець, О. Гречановська [26]) зазначають, що ігрова діяльність виступає багатофункціональним інструментом у процесі навчання і розвитку, виконуючи ряд важливих ролей.

По-перше, вона здійснює *спонукальну функцію,* пробуджуючи інтерес і мотивацію у студентів, що є критично важливим для ефективності навчального процесу.

По-друге, ігри відіграють ключову роль *у формуванні комунікативних навичок* майбутніх спеціалістів, сприяючи засвоєнню елементів культури спілкування.

Функція *самореалізації в ігровій діяльності* дозволяє кожному учаснику розкрити та реалізувати свої потенційні можливості, вносячи вклад у особистісний та професійний розвиток. Разом з тим, ігри сприяють розвитку різноманітних психічних якостей, таких як увага, воля та інших, виступаючи важливим засобом розвивальної функції.

Не менш важлива *розважальна функція ігрової* діяльності, яка допомагає знизити емоційний та психологічний тиск, пов’язаний з навчальним процесом, забезпечуючи отримання задоволення та позитивних емоцій.

Діагностична функція ігор дозволяє виявити можливі відхилення та прогалини в знаннях, уміннях, навичках та поведінці студентів, надаючи викладачам інформацію для подальшої корекції навчального процесу. Тоді як *корекційна функція* спрямована на внесення позитивних змін у структуру особистості майбутніх фахівців, сприяючи їхньому цілісному розвитку та адаптації до професійних вимог.

Таким чином, ігрова діяльність представляє собою багатовимірний інструмент, що втілює в собі широкий спектр функцій, необхідних для ефективного розвитку особистості та професійної підготовки студентів. Тому

науковці акцентують увагу на перевагах застосування ігрових технологій у освітньому процесі. Головні аргументи авторів [29, с.20] наводимо на Рис. 2.1.

Рис.1.1. Переваги ігрового навчання

Зважаючи на особливості ігрових технологій як інструменту навчання дослідники виокремлюють їхні складники (Рис.2.2.).

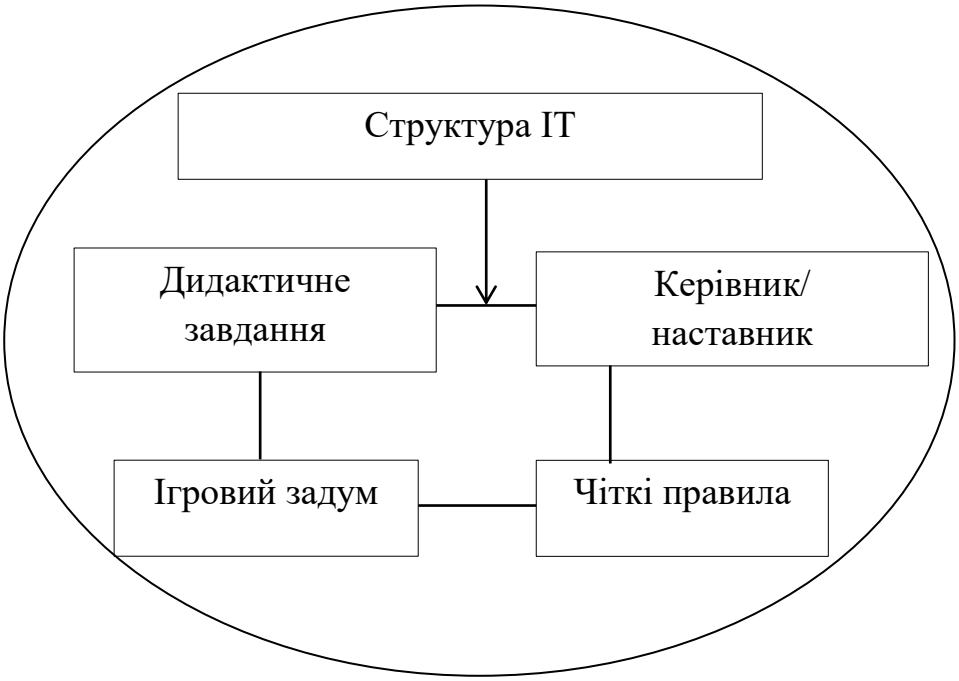

Рис.2.2. Структура ігрових технологій (за Н. Мачинською [29, с.19])

Водночас науковці (Н. Мачинська [29, с.19]) підкреслюють, що існування різноманітних видів ігор, які використовуються у навчальній діяльності, призводить до формування різних ігрових технологій (Рис. 2.3.; Рис. 2.4.) Кожен з цих видів ігор має свій метод втілення і залежить від процесу підготовки для його імплементації, наприклад, від ігрового проектування.

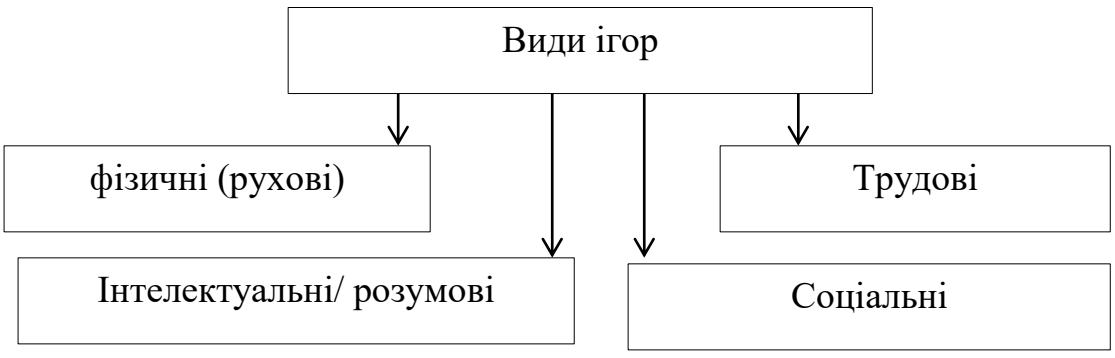

Рис. 2.3. Види ігор за сферою діяльності [29, с. 20].

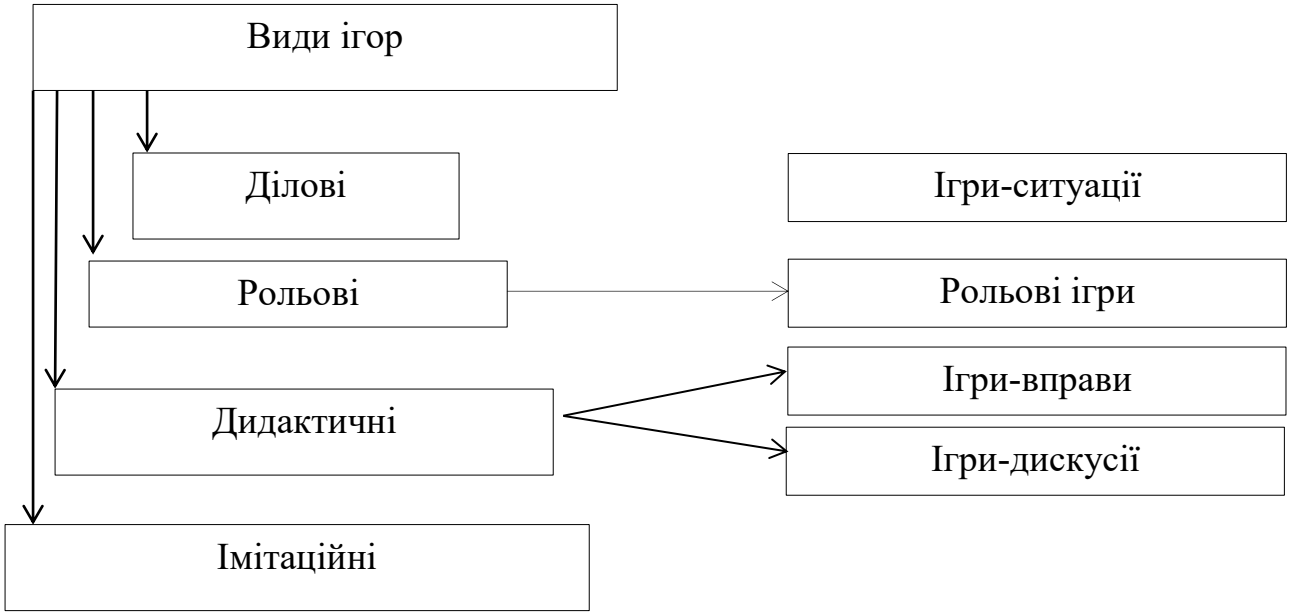

Рис. 2.4. Види ігор, що застосовуються у навчальному процесі

Дотримуючись тверджень сучасних вчених щодо різноманіття ігрових технологій («Педагогічні ігри – досить велика група методів і прийомів організації педагогічного процесу. Основна відмінність педагогічної гри від гри взагалі полягає в тому, що вона володіє суттєвою ознакою – чітко поставленою метою навчання і відповідним їй педагогічним результатом, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальної спрямованістю» [29, с.20]), зосередимося на тих, які, на нашу думку є більш доцільними з огляду на завдання (формування професійних якостей майбутнього вчителя) – дидактичні ігри. Також звертаємо увагу на думку П. Щербаня [59], яку наводить В. Староста [50], про те, що дидактичні ігри сприяють розвитку творчого потенціалу, виховують почуття відповідальності та керують зусиллями студентів щодо досягнення поставленої мети. Вони також відіграють значну роль у формуванні професійних якостей майбутніх вчителів, навчаючи їх бути самостійними, рішучими, володіти собою у стресових ситуаціях, бути терплячими та володіти культурою спілкування. Ці якості є

фундаментальними для успішної педагогічної діяльності і є абсолютно необхідними для кожного, хто прагне стати вчителем [59, с.55].

Отже, *важливість ігрових технологій* в навчанні полягає в їх здатності спонукати здобувачів освіти до активної участі, розвиває критичне мислення, сприяє пошуковому, проблемному навчанню, а також підтримує мотивацію і залученість учнів.

2.2. Практика застосування ігрових технологій у формуванні професійних якостей вчителя

Встановлення наявної практики застосування ігрових технологій у формуванні професійних якостей вчителя потребувало проведення педагогічного експерименту, який є важливим інструментом педагогічного дослідження. За допомогою цього методу можна не тільки глибоко аналізувати та оцінювати існуючі підходи до навчання, але й ефективно визначати шляхи їх оптимізації та вдосконалення.

На початковому – констатуючому – етапі ми зосередили свою увагу на виявленні та документуванні поточного стану застосування ігрових технологій у педагогічній діяльності викладачів, що дозволило отримати об'єктивну картину, визначити сильні та слабкі сторони сьогоденної практики, а також виявити потенційні можливості для подальшого розвитку та впровадження інноваційних педагогічних рішень.

Мета констатуючого етапу педагогічного експерименту поляла в тому, щоб вивчити та проаналізувати існуючий стан застосування ігрових технологій у формуванні професійних якостей вчителя. Цей етап дозволяє визначити рівень оволодіння вчителем ігровими методами, з'ясувати, як вони впливають на процес навчання та розвиток професійних компетенцій.

Зокрема, на цьому етапі ставилися такі *завдання:*

1. Проведення діагностики сучасного рівня впровадження ігрових технологій у педагогічну практику вчителя, оцінка їх ефективності у розвитку професійних компетенцій. Виявлення успішних прикладів

використання ігрових методів та ідентифікація можливих труднощів і недоліків у цьому процесі, що стане основою для подальшого вдосконалення та оптимізації викладацької діяльності.

2. Обґрунтування на теоретичному рівні потенційної ефективності різноманітних ігрових технологій, які мають перспективу застосування у процесі розвитку професійних якостей вчителя. Вивчення та аналіз наукових підходів і методологій, які лежать в основі цих технологій.

3. Розробка та адаптація конкретних ігрових технологій, призначених для ефективного використання в освітньому процесі з метою формування та розвитку професійних якостей майбутніх педагогів. Формулювання методичних рекомендацій та практичних порад для їх застосування в реальних умовах освітньої діяльності.

2.2.1. Емпіричне дослідження проблеми щодо використанні ігрових технологій у практиці підготовки майбутнього вчителя

На початку проведення експерименту вирішувалося перше завдання констатуючого етапу експерименту (діагностика сучасного рівня впровадження ігрових технологій у педагогічну практику вчителя, оцінка їх ефективності у розвитку професійних компетенцій; виявлення успішних прикладів використання ігрових методів та ідентифікація можливих труднощів і недоліків у цьому процесі, що стане основою для подальшого вдосконалення та оптимізації викладацької діяльності).

Нами було розроблено анкету «Діагностика рівня впровадження ігрових технологій у педагогічну практику» (Додаток А).

Результати анкетування.

У анкетування взяли участь 14 викладачів Комунального закладу «Криворізький фаховий медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради»; віком від 32 до 47 років.

Питання другого блоку (*Використання ігрових технологій*) були спрямовані на отримання даних про частоту та види ігрових технологій, які

використовуються вчителями в їхній педагогічній практиці, а також на оцінку їхньої ефективності у розвитку професійних компетенцій.

2.1. Це питання дозволило з'ясувати, наскільки інтегровані ігрові технології в педагогічну діяльність вчителів, а також ідентифікувати тих, хто може потребувати додаткових ресурсів чи підтримки для впровадження цих методик в свою практику.

2.1. Як часто ви використовуєте ігрові технології на своїх уроках?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Використання ігрових технологій

Відповідь	**Кількість викладачів**	**Відсоток від загальної кількості**
Ніколи	3	21.4%
Рідко	4	28.6%
Час від часу	3	21.4%
Часто	2	14.3%
Завжди	2	14.3%

Отримані результати демонструють розподіл використання ігрових технологій серед опитаних викладачів. Згідно з даними: 21.4% (3 з 14) викладачів зовсім не використовують ігрові технології у своїй педагогічній практиці. Це може вказувати на недостатнє обізнаність цієї групи з ігровими методами або ж на їхню скептичність щодо ефективності таких технологій. Найбільша група, 28.6% (4 з 14) викладачів, використовує ігрові технології рідко. Це може свідчити про те, що вони визнають потенціал ігрових методів, але можливо не мають достатньо ресурсів, часу або навичок для їх регулярного застосування. Ще 21.4% (3 з 14) викладачів використовують ігрові технології час від часу. Це може вказувати на те, що ця група викладачів експериментує з ігровими методами і намагається інтегрувати їх у свою роботу. 14.3% (2 з 14) викладачів часто вдаються до ігрових технологій. Це може свідчити про високий рівень їх залученості в сучасні педагогічні

практики та готовність інтегрувати інноваційні методи у навчання. І нарешті, 14.3% (2 з 14) викладачів завжди використовують ігрові технології на своїх уроках, що може вказувати на їхнє глибоке переконання в ефективності цього підходу та великий досвід у сфері ігрового навчання.

Загалом, результати показують, що ігрові технології вже знайшли своє місце у педагогічній практиці деяких викладачів, проте ще існує значна кількість тих, хто рідко або ніколи не використовує їх. Це може бути підґрунтям для подальших навчальних програм та тренінгів, спрямованих на підвищення обізнаності та навичок викладачів у сфері ігрових технологій.

2.2. Відповіді на це питання допомогають визначити, які конкретні ігрові технології є найпопулярнішими серед вчителів, і можливо, виявити ті, які вважаються найбільш ефективними або корисними в їхній практиці.

2.2. Які ігрові технології ви використовуєте найчастіше?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Використання конкретних ігрових технологій

Ігрові технології	**Кількість викладачів**	**Відсоток від загальної кількості**
Рольові ігри	4	28.6%
Ділові ігри	3	21.4%
Інтерактивні вправи	2	14.3%
Ігри-квести	2	14.3%
Комп'ютерні ігри у навчанні	1	7.1%
Використання навчальних ігор на основі мобільних додатків	1	7.1%
Не використовую ігрові технології	1	7.1%

Прокоментуємо отримані результати. Найпопулярнішими серед викладачів виявилися рольові ігри (28.6%), що може вказувати на їхню готовність долучати студентів до активної участі в навчальному процесі та створювати умови для практичного застосування отриманих знань. Ділові

ігри та інтерактивні вправи також знаходяться у високому попиті (21.4% і 14.3% відповідно), що може свідчити про бажання викладачів інтегрувати елементи реального професійного середовища в навчальний процес. Ігри-квести та комп'ютерні ігри у навчанні використовуються у рівній мірі (по 14.3%), що може вказувати на інтерес викладачів до впровадження інноваційних та технологічно наповнених методів навчання. 7.1% викладачів використовують навчальні ігри на основі мобільних додатків, що свідчить про зацікавленість у мобільному навчанні та інтеграції сучасних технологій у педагогічний процес. 7.1% викладачів вказали, що не використовують ігрові технології взагалі, що може бути пов’язано як із недостатнім рівнем обізнаності про ці методи, так і з їхньою скептичністю щодо їх ефективності. Загалом, результати показують різноманіття в підходах викладачів до використання ігрових технологій, вказуючи на необхідність подальшого дослідження та розвитку в цій області.

2.3. Це питання спрямоване на оцінку впливу ігрових технологій на розвиток професійних компетенцій вчителів з точки зору самих вчителів. Воно допоможе виявити загальне сприйняття ефективності цих методів і може вказати на області, які потребують подальшого дослідження чи розвитку.

2.3. Як ви вважаєте, наскільки ефективні ігрові технології для розвитку професійних компетенцій вчителя?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Ефективність ігрових технологій

Ефективність ігрових технологій	**Кількість викладачів**	**Відсоток від загальної кількості**
Дуже ефективні	3	21.4%
Ефективні	5	35.7%
Середньої ефективності	4	28.6%
Малоефективні	1	7.1%
Не можу оцінити / не використовую	1	7.1%

Прокоментуємо отримані результати. Більшість викладачів (57.1%) вважають ігрові технології ефективними або дуже ефективними для розвитку професійних компетенцій. Це може свідчити про те, що вони відчувають позитивний вплив цих методик на процес навчання та розвиток навичок. 28.6% викладачів вважають ігрові технології середньо ефективними. Можливо, це пов’язано із недостатнім досвідом їх застосування або невпевненістю в тому, як правильно інтегрувати ігри в навчальний процес. 7.1% викладачів вважають ігрові технології малоефективними. Це може вказувати на необхідність додаткового навчання або забезпечення ресурсами для підвищення ефективності використання цих методів. 7.1% викладачів не можуть оцінити ефективність ігрових технологій або не використовують їх у своїй практиці. Це може свідчити про необізнаність з ігровими методиками або невпевненість в їх застосуванні.

Загалом, результати вказують на позитивне ставлення більшості викладачів до ігрових технологій, але також виявляють потребу в подальшому навчанні та ресурсах для підвищення їх ефективності в навчальному процесі. Питання другого блоку допомогли отримати цілісне уявлення про використання і сприйняття ігрових технологій в педагогічній практиці, що є критично важливим для розуміння їхньої ролі у формуванні професійних якостей вчителів.

Питання третього блоку **(***Професійні якості майбутнього вчителя)* спрямовані на з'ясування думки респондентів стосовно того, як ігрові технології можуть впливати на формування та розвиток професійних якостей майбутнього вчителя.

Питання 3.1 мало на меті виявити, які саме професійні якості, на думку викладачів, можуть бути сформовані або розвинені завдяки використанню ігрових технологій у педагогічному процесі. Таким чином, воно допомагає зібрати дані про те, які аспекти професійної підготовки вчителя можуть бути покращені за допомогою гейміфікації та інших ігрових методів.

3.1. Які професійні якості, на вашу думку, можуть бути сформовані або розвинені у майбутнього вчителя завдяки використанню ігрових технологій?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Професійні якості вчителя

Професійні якості	**Кількість**	**Відсотки**
Креативність	12	85.7%
Комунікативні навички	11	78.6%
Критичне мислення	9	64.3%
Здатність до швидкого прийняття рішень	10	71.4%
Уміння працювати в команді	8	57.1%
Вміння мотивувати учнів	13	92.9%
Адаптивність	7	50.0%
Організаторські навички	6	42.9%

Отримані результати дозволяють стверджувати таке. Більшість викладачів вважають, що ігрові технології допомагають розвивати уміння мотивувати учнів (92.9%) та креативність (85.7%), що є важливими аспектами для сучасного педагога. Також високі показники отримали комунікативні навички (78.6%) та здатність до швидкого прийняття рішень (71.4%), що вказує на розуміння вчителями значення цих якостей в професійній діяльності. Критичне мислення та уміння працювати в команді також були високо оцінені (64.3% та 57.1% відповідно), підкреслюючи важливість цих навичок у педагогічній роботі. Тим не менш, адаптивність та організаторські навички отримали трохи меншу підтримку (50.0% та 42.9%), що може вказувати на те, що викладачі бачать потребу в подальшому розвитку цих аспектів за допомогою ігрових технологій.

Загалом, результати анкетування свідчать про високу оцінку вчителями потенціалу ігрових технологій у формуванні та розвитку професійних

якостей майбутніх педагогів, що підкреслює важливість інтеграції ігрових технологій у педагогічний процес, а також необхідність подальших досліджень та розробки методик їх ефективного використання.

Питання 3.2 спрямоване на отримання оцінок від викладачів щодо того, наскільки ефективно, на їхню думку, ігрові технології можуть сприяти формуванню певних професійних якостей. Це допомогло зрозуміти, чи вважають викладачі цей підхід корисним і чи готові вони його застосовувати.

3.2. Наскільки ефективно, на ваш погляд, ігрові технології можуть сприяти формуванню цих якостей?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Ефективність ігрових технологій

Оцінка ефективності ігрових технологій	**Кількість**	**Відсотки**
Висока ефективність	6	42.9%
Середня ефективність	5	35.7%
Низька ефективність	2	14.3%
Не можу оцінити	1	7.1%

З отриманих даних видно, що більшість викладачів (42.9%) вважають ігрові технології високоефективними для формування професійних якостей майбутніх педагогів. Додатково 35.7% респондентів оцінили ефективність як середню, що також свідчить про позитивний вплив ігрових технологій, хоча й з деякими обмеженнями чи можливістю для покращення. Незначна частина викладачів (14.3%) вважає ігрові технології малоефективними, що може бути пов'язано з конкретним досвідом використання чи скепсисом щодо нових методик. Один респондент (7.1%) не зміг оцінити ефективність ігрових технологій, що може вказувати на недостатній досвід або знання в даній області.

Враховуючи отримані результати, можна зробити висновок, що велика частина викладачів позитивно оцінює вплив ігрових технологій на розвиток

професійних якостей вчителів. Однак існує простір для подальшого дослідження та вдосконалення методів використання цих технологій, оскільки частина респондентів висловила менш оптимістичні оцінки. Загалом, результати анкетування підкреслюють необхідність подальшого розвитку та інтеграції ігрових технологій у педагогічний процес.

Питання 3.3. спрямоване на збір інформацію про конкретні ігрові технології, які вчителі вважають найбільш корисними для розвитку професійних якостей, що дає можливість отримати уявлення про те, які інструменти і методи вже використовуються на практиці, а також визначити, які з них можуть бути рекомендовані для подальшого застосування.

3.3. Наведіть приклади конкретних ігрових технологій, які, на вашу думку, найбільше сприяють розвитку професійних якостей вчителя.

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.6

Таблиця 2.6.

Ігрові технології

Ігрові технології	Кількість	Відсотки
Кейс-метод	3	21.4%
Рольові ігри	4	28.6%
Симуляції	2	14.3%
Гейміфікація	3	21.4%
Інтерактивні вправи	2	14.3%

Отримані результати демонструють розподіл використання ігрових технологій серед опитаних викладачів. Зокрема, більшість викладачів (28.6%) відзначили, що рольові ігри найбільше сприяють розвитку професійних якостей вчителя, оскільки дозволяють вчителям відпрацьовувати різні педагогічні ситуації в безпечному середовищі. Кейс-метод та гейміфікація також виявилися популярними серед викладачів, кожен з них отримав по 21.4% голосів. Ці методики допомагають вчителям розвивати аналітичні та творчі навички, а також мотивують до навчання. Симуляції та інтерактивні вправи отримали по 14.3% голосів, що вказує на їх ефективність у практичному застосуванні та розвитку комунікаційних навичок. Узагальнюючи, можна сказати, що викладачі визнають важливість

ігрових технологій у розвитку професійних якостей вчителя. Рольові ігри, кейс-метод, гейміфікація, симуляції та інтерактивні вправи вважаються ефективними інструментами для педагогічної практики. Результати підкреслюють необхідність інтеграції цих технологій у процес підготовки вчителів для підвищення їх професійних компетенцій.

У цілому, третій блок питань анкети націлений на визначення потенційного впливу ігрових технологій на професійний розвиток вчителя, ідентифікацію конкретних якостей, які можуть бути сформовані або розвинені, а також оцінку ефективності та вибір конкретних технологій для цього процесу.

Питання четвертого блоку анкети ***(Ефективність ігрових технологій)*** зосереджені на оцінці ефективності використання ігрових технологій в педагогічній діяльності, виявленні позитивних аспектів цього підходу, а також на ідентифікації можливих труднощів і викликів, з якими можуть зіткнутися вчителі під час застосування ігрових методів.

Питання 4.1 мало на меті отримати від респондентів приклади успішного використання ігрових технологій у їхній практиці, що дозволяє визначити, які конкретні підходи і методи можуть бути найбільш ефективними, а також зібрати практичні кейси, які можуть бути використані для навчання інших вчителів.

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Використання ігрових технологій

Приклад використання ігрових технологій	**Кількість**	**Відсотки**
Використання елементів гейміфікації в навчанні	4	28.6%
Рольові ігри для відпрацювання педагогічних ситуацій	3	21.4%
Інтерактивні вправи та квести	2	14.3%
Використання комп'ютерних ігор у навчальному процесі	3	21.4%
Застосування настільних ігор для розвитку критичного мислення	2	14.3%

Отже, викладачі відзначили ефективність використання різних ігрових технологій у своїй педагогічній практиці. Найбільше, 28.6%, вважають успішним використання елементів гейміфікації в навчанні, що дозволяє підвищити мотивацію та залученість студентів. 21.4% опитаних виділили рольові ігри для відпрацювання різноманітних педагогічних ситуацій, а також використання комп'ютерних ігор у навчальному процесі. Ці методики сприяють розвитку практичних навичок та критичного мислення. Інтерактивні вправи та квести, а також використання настільних ігор для розвитку критичного мислення, кожне отримали по 14.3% відповідей. Узагальнюючи, можна сказати, що викладачі позитивно оцінюють використання ігрових технологій у своїй практиці і вважають їх ефективним інструментом для розвитку професійних навичок студентів. Різноманітність відповідей вказує на широкий спектр можливостей застосування ігрових методик у педагогічному процесі.

Питання 4.2 покликане зібрати інформацію про те, які саме переваги використання ігрових технологій бачать вчителі, що допоможе краще зрозуміти, чому цей підхід є привабливим для педагогів, і які позитивні результати вони відзначають.

4.2. Які, на вашу думку, переваги використання ігрових технологій в педагогічній діяльності?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Переваги ігрових технологій

Переваги використання ігрових технологій	**Кількість**	**Відсотки**
Підвищення мотивації та залученості студентів	5	35.7%
Розвиток креативності та критичного мислення	4	28.6%
Вдосконалення навичок комунікації та командної роботи	2	14.3%
Покращення пам'яті та уваги студентів	1	7.1%
Зростання самостійності та відповідальності студентів	2	14.3%

З отриманих результатів видно, що більшість опитаних викладачів (35.7%) вважають головною перевагою використання ігрових технологій підвищення мотивації та залученості студентів. 28.6% опитаних виділили розвиток креативності та критичного мислення як ключову перевагу, в той час як 14.3% вважають важливим вдосконалення навичок комунікації та командної роботи. Покращення пам'яті та уваги студентів, а також зростання їх самостійності та відповідальності, кожне отримали по 14.3% відповідей. Результати анкетування демонструють, що викладачі позитивно ставляться до використання ігрових технологій у педагогічній діяльності, визначаючи цілу низку переваг. Більшість вважає, що такі технології значно підвищують мотивацію та залученість студентів, що є критично важливим для ефективного навчального процесу. Також велика частина респондентів відзначила, що ігрові технології сприяють розвитку креативності та критичного мислення. В той же час, комунікаційні навички та вміння працювати в команді також визнані важливими аспектами, які можуть бути вдосконалені завдяки використанню ігрових методів. Переваги, такі як покращення пам'яті, уваги, самостійності та відповідальності студентів, хоча і займають меншу частку відповідей, все ж визнаються значущими. Ігрові технології в педагогічній діяльності визнаються важливим інструментом, який сприяє не лише активізації навчального процесу, але й розвитку важливих особистісних та професійних якостей студентів.

Питання 4.3 спрямоване на виявлення можливих проблем та труднощів, з якими вчителі можуть зіткнутися під час впровадження ігрових технологій у свою педагогічну діяльність. Виявлення цих аспектів допоможе розробити рекомендації для подолання покращення ефективності використання ігрових методів в освіті.

4.3. Чи зіткнулись ви з якими-небудь труднощами чи проблемами під час використання ігрових технологій? Якщо так, то які?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Труднощі та проблеми

Труднощі та проблеми під час використання ігрових технологій	Кількість	Відсотки
Технічні проблеми та нестача обладнання	4	28.6%
Недостатність часу на підготовку та проведення ігор	3	21.4%
Відсутність досвіду та навичок використання ігрових технологій	2	14.3%
Складність в оцінюванні результатів ігрової діяльності	3	21.4%
Опір з боку студентів	2	14.3%

З отриманих результатів видно, що найбільше викладачів (28.6%) вказали на технічні проблеми та нестачу обладнання як основні труднощі під час використання ігрових технологій. 21.4% опитаних зазначили, що їм не вистачає часу для підготовки та проведення ігор, а також виникають складнощі в оцінюванні результатів ігрової діяльності. 14.3% викладачів вказали на відсутність необхідних навичок і досвіду для роботи з ігровими технологіями, а також на опір з боку студентів. Результати анкетування показують, що викладачі зіткнулися з різноманітними труднощами під час впровадження ігрових технологій у свою педагогічну діяльність. Найпоширенішою проблемою є технічні труднощі та нестача необхідного обладнання, що може впливати на якість і ефективність ігрових занять. Також значна частина викладачів відзначила важливість наявності достатньо часу для належної підготовки та проведення ігрових активностей, а також складність у оцінюванні їх результатів. Не менш важливим є і питання відсутності досвіду та навичок роботи з ігровими технологіями та потенційний опір з боку студентів, що може ускладнювати впровадження таких методик. Отже, хоча ігрові технології визнані ефективним інструментом у педагогічній діяльності, викладачі зіткнулися з рядом труднощів, які потребують уваги та вирішення. Зокрема, актуальними є питання технічного забезпечення, навчання викладачів, адекватного планування часу та розробки ефективних методів оцінювання. Задля

досягнення максимальної ефективності використання ігрових технологій необхідно враховувати та працювати над вирішенням цих аспектів.

Питання п'ятого блоку анкети *(Вдосконалення педагогічної практики)* зосереджені на виявленні можливостей для удосконалення використання ігрових технологій у педагогічній практиці, визначенні необхідних ресурсів та підтримки для педагогів, а також зборі пропозицій щодо покращення даної області.

Питання 5.1 мало на меті виявити конкретні елементи ігрових технологій, які, на думку вчителів, потребують покращення. Це може стосуватися як технічних аспектів ігор та програм, так і методів їх інтеграції в навчальний процес.

5.1. Які аспекти використання ігрових технологій, на вашу думку, потребують удосконалення?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10.

Удосконалення ігрових технологій

спекти використання ігрових технологій, які потребують удосконалення	**Кількість**	**Відсотки**
Розробка та адаптація ігрових матеріалів	5	35.7%
Технічна підтримка та обслуговування	4	28.6%
Підготовка вчителів до роботи з ігровими технологіями	3	21.4%
Методична підтримка та обмін досвідом	2	14.3%

З наведених результатів видно, що найбільше викладачів (35.7%) вважають за необхідне удосконалення процесу розробки та адаптації ігрових матеріалів. 28.6% респондентів підкреслюють важливість технічної підтримки та обслуговування. 21.4% викладачів вважають важливим питання підготовки вчителів до роботи з ігровими технологіями, а 14.3% наголошують на необхідності методичної підтримки та обміні досвідом. Опитані викладачі вказують на необхідність удосконалення різних аспектів використання ігрових технологій у педагогічній діяльності. Вони вважають,

що особливу увагу слід приділити розробці та адаптації ігрових матеріалів, а також забезпеченню якісної технічної підтримки. Також важливим аспектом є підготовка вчителів, які повинні володіти необхідними навичками для ефективного використання ігрових технологій. Викладачі також підкреслюють важливість методичної підтримки та можливості обмінюватися досвідом з колегами. Отже, ефективне використання ігрових технологій у педагогічній практиці вимагає комплексного підходу до удосконалення різних їх аспектів. Це включає в себе роботу над створенням та адаптацією ігрових матеріалів, забезпечення технічної підтримки, підготовку вчителів та методичну підтримку. Зосередження уваги на цих аспектах дозволить підвищити ефективність використання ігрових технологій та сприятиме покращенню якості освітнього процесу.

Питання 5.2 спрямоване на виявлення того, які ресурси (наприклад, обладнання, програмне забезпечення, навчальні матеріали) та форми підтримки (наприклад, тренінги, консультації, методичні рекомендації) можуть бути корисними для вчителів для більш ефективного використання ігрових технологій.

5.2. Які ресурси чи підтримку ви вважаєте необхідними для ефективнішого використання ігрових технологій?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11.

Ресурси та підтримка

Ресурси чи підтримка для ефективнішого використання ігрових технологій	**Кількість**	**Відсотки**
Технічне обладнання та програмне забезпечення	6	42.9%
Методичні матеріали та навчальні посібники	4	28.6%
Професійні навчальні курси для викладачів	2	14.3%
Фінансова підтримка	2	14.3%

З наведених результатів видно, що найбільше викладачів (42.9%) вважають за необхідне покращення технічного обладнання та програмного забезпечення для ефективнішого використання ігрових технологій. 28.6%

опитаних вказали на потребу у методичних матеріалах та навчальних посібниках. 14.3% респондентів вважають важливими професійні навчальні курси для викладачів, а ще 14.3% висловили потребу у фінансовій підтримці. Викладачі, які взяли участь у опитуванні, вважають, що для більш ефективного використання ігрових технологій у педагогічній діяльності потрібні додаткові ресурси та підтримка. Більшість з них підкреслює значущість наявності сучасного технічного обладнання та якісного програмного забезпечення. Деякі викладачі вказують на необхідність професійного розвитку через спеціалізовані курси, а також на важливість фінансової підтримки. Отже для того щоб повною мірою використовувати потенціал ігрових технологій у педагогічній практиці, вчителям необхідна комплексна підтримка, що включає в себе надання доступу до якісних методичних ресурсів, можливості для професійного розвитку, а також фінансову підтримку. Такий підхід дозволить викладачам ефективніше інтегрувати ігрові технології в навчальний процес.

Питання 5.3 надає вчителям можливість поділитися своїми ідеями та пропозиціями щодо того, як можна покращити використання ігрових технологій у педагогічній діяльності. Це може включати як конкретні технічні рішення, так і загальні підходи до організації навчального процесу.

5.3. Які ваших рекомендації щодо покращення використання ігрових технологій в педагогічній практиці?

Отримані відповіді були розподілені за визначеними показниками та представлені у таблиці 2.12.

Таблиця 2.12.

Рекомендації

Рекомендації щодо покращення використання ігрових технологій	**Кількість**	**Відсотки**
Підвищення технічного забезпечення	5	35.7%
Проведення тренінгів та навчань для викладачів	4	28.6%
Розробка методичних рекомендацій	3	21.4%
Введення системи оцінювання результатів ігор	2	14.3%

З отриманих результатів видно, що найбільша кількість викладачів (35.7%) вважає, що для покращення використання ігрових технологій необхідно підвищити технічне забезпечення. 28.6% респондентів вважають важливим проведення додаткових тренінгів та навчань для викладачів для підвищення їх компетентності в цій області. 21.4% опитаних пропонують розробку методичних рекомендацій для ефективнішого використання ігрових технологій. Ще 14.3% респондентів вказали на необхідність введення системи оцінювання результатів ігор.

Викладачі, які взяли участь в анкетуванні, висловили ряд рекомендацій щодо покращення використання ігрових технологій у педагогічній практиці. Переважна більшість з них підкреслює важливість підвищення рівня технічного забезпечення, що є ключовим чинником для ефективного застосування цих технологій. Також значна частина викладачів вважає за необхідне проводити спеціалізовані тренінги та навчання для педагогів, щоб підвищити їхні навички та компетентність у цій сфері. Розробка методичних рекомендацій та введення системи оцінювання результатів ігор також визначені як важливі напрямки для покращення використання ігрових технологій. Для оптимізації використання ігрових технологій у педагогічній діяльності необхідно акцентувати увагу на підвищенні технічного забезпечення, проведенні спеціалізованих тренінгів для викладачів, розробці методичних рекомендацій та впровадженні системи оцінювання результатів ігрових активностей. Тільки комплексний підхід дозволить досягти максимальної ефективності в застосуванні ігрових технологій у навчальному процесі.

Таким чином, питання п'ятого блоку сприяють збору важливої інформації, яка може бути використана для удосконалення використання ігрових технологій в освіті, підвищення їх ефективності та покращення підтримки вчителів у цій області.

Розділ «**Додаткові коментар**і» (Будь ласка, напишіть будь-які додаткові коментарі або зауваження, які ви маєте щодо теми анкети) у анкеті

надає респондентам можливість висловити свої думки, емоції та пропозиції, які не були охоплені попередніми питаннями.

Коментарі залишили лише три респонденти:

1) «Дуже цікава тема! Я вважаю, що ігрові технології можуть суттєво покращити процес навчання та зробити його більш захоплюючим для учнів».

Такий відгук може вказувати на високий рівень зацікавленості вчителя в темі ігрових технологій та їх позитивне ставлення до впровадження цих технологій у навчальний процес.

2) «Хотілося б більше практичних рекомендацій щодо використання ігрових технологій. Теорія це добре, але без практики важко оцінити ефективність».

Такий коментар може вказувати на потребу в розвитку методичних матеріалів та тренінгів, які б допомагали вчителям ефективніше впроваджувати ігрові технології у свою практику.

3) «Було б цікаво дізнатися більше про досвід колег із інших шкіл чи регіонів. Можливо, варто провести подібне опитування на більш широку аудиторію».

Цей коментар може вказувати на інтерес вчителя до обміну досвідом і знаннями з колегами, а також на бажання розширити дослідження в цій області.

На нашу думку, додаткові коментарі дають змогу вчителям більш вільно висловлювати свої думки, поділитися враженнями чи вказати на аспекти, які, на їхню думку, потребують уваги. Це може стати цінним джерелом інформації для організаторів опитування, оскільки допомагає зрозуміти, які елементи теми є особливо важливими для респондентів, та як можна покращити подальші дослідження та практичні застосування ігрових технологій у педагогіці.

2.2.2. Теоретичне обґрунтування доцільності застосування низки ігрових технологій в практиці педагогічної освіти

На цьому етапі проведення експерименту вирішувалося друге завдання констатуючого етапу експерименту (обґрунтування на теоретичному рівні потенційної ефективності різноманітних ігрових технологій, які мають перспективу застосування у процесі розвитку професійних якостей вчителя; вивчення та аналіз наукових підходів, які лежать в основі цих технологій).

Результати теоретичного висвітлення проблеми взаємозв'язку ігрових технологій і формування професійних якостей майбутнього вчителя (розділ 1), та результатів емпіричного дослідження (розділ 2.1.) ми зосередили свою увагу на визначенні кола ігрових технологій, які більшість дослідників вважає найбільш ефективними у професійній підготовці майбутніх вчителів (ділова навчальна гра, бліц-гра, ігри-вправи, ігрова дискусія, ігрова ситуація) та представили ці ігрові технології у співвіднесенні з конкретними професійними якостями вчителя.

Ділова навчальна гра. М. Мачинська представляє таке визначення різновиду ігрової технології: «Ділова гра – метод пошуку рішень в умовній проблемній ситуації» [29, с.21]. Та окреслює декілька модифікацій ділових ігор: *імітаційна гра, виконання ролей, діловий театр.* На основі проведеного аналізу теоретичної літератури з теми дослідження ми сформували таблицю щодо різновидів ділових ігор та тих професійних якостей, які можуть бути сформовані під час їхньої реалізації (Таблиця 2.13; Таблиця 2.14; Таблиця 2.15.).

Таблиця 2.13.

Імітаційна гра: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Комунікативні навички	Імітаційні ігри часто вимагають від учасників спілкування та взаємодії один з одним. Вчителі можуть вдосконалити свої навички спілкування, навчившись краще висловлювати свої думки та слухати інших.
Навички вирішення проблем	В процесі імітаційної гри вчителі можуть зіткнутися з різноманітними викликами та проблемами, які вимагають швидкого та ефективного вирішення.
Організаційні навички	Імітаційні ігри можуть допомогти вчителям розвинути навички планування та організації, оскільки їм потрібно буде ефективно управляти ресурсами та часом в рамках гри.
Навички критичного мислення**:**	Ігри, які імітують реальні ситуації, можуть сприяти розвитку здатності аналізувати інформацію, робити висновки та приймати обґрунтовані рішення.
Здатність до саморефлексії**:**	Імітаційні ігри можуть допомогти вчителям краще зрозуміти свої сильні та слабкі сторони, а також визначити області для подальшого професійного розвитку.
Навички управління конфліктами	У процесі імітаційної гри можуть виникати конфліктні ситуації, і вчителі можуть навчитися ефективно їх вирішувати.
Емоційний інтелект	Імітаційні ігри можуть допомогти вчителям розвинути здатність розуміти та управляти своїми емоціями, а також емоціями інших.

Отже, *імітаційна гра* – це інструмент моделювання, який використовується для відтворення та аналізу діяльності різноманітних організацій та їх підрозділів у безпечному і контрольованому середовищі. Цей підхід дозволяє досліджувати різні сценарії, виявляти потенційні ризики та вдосконалювати стратегії і процеси, не вдаючись до реального втручання у роботу організації. У контексті підготовки майбутніх вчителів, імітаційні ігри можуть сприяти розвитку таких професійних якостей: комунікативні

навички, навички вирішення проблем, організаційні навички, навички критичного мислення, здатність до саморефлексії, навички управління конфліктами, емоційний інтелект. Імітаційні ігри є потужним інструментом для розвитку професійних компетенцій майбутніх вчителів, допомагаючи їм не тільки опанувати теоретичні знання, а й розвинути практичні навички та особистісні якості, необхідні для ефективної роботи в освітній сфері.

Таблиця 2.14.

Рольова гра професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Комунікативні навички:	Вчитель вчиться ефективно спілкуватися, слухати та висловлювати свої думки та ідеї.
Емпатія	Розвивається здатність розуміти та враховувати емоційний стан та потреби учнів.
Адаптивність	Вчитель вчиться швидко адаптуватися до різних ситуацій та змін у навчальному процесі.
Творчість	Стимулюється розвиток творчого підходу до вирішення проблем та організації навчального процесу.
Навички вирішення конфліктів	Вчитель набуває досвіду в розв’язанні конфліктних ситуацій.
Організаційні навички	Вдосконалюються навички планування, організації та контролю над навчальним процесом.
Здатність до саморефлексії	Вчитель навчається аналізувати свою професійну діяльність та визначати шляхи її вдосконалення.
Терпимість та толерантність	Розвивається здатність до прийняття різноманітності та різних точок зору.

Рольова гра: під час таких занять вдосконалюється стратегія поведінки, реалізація завдань, а також виконання специфічних ролей і обов’язків певною особою. Для організації цих занять створюється спеціальний сценарій, а учасникам розподіляються ролі з «певними інструкціями». Рольові інтерактивні вправи - це метод навчання та розвитку, який залучає учасників до активного відтворення різних соціальних ролей та ситуацій на практиці. У процесі таких вправ учасники мають можливість експериментувати з різними стратегіями поведінки, аналізувати наслідки

своїх дій та розвивати соціальні та комунікативні навички. Важливою складовою таких вправ є рефлексія, яка допомагає учасникам осмислити отриманий досвід і витягнути з нього корисні уроки для майбутньої педагогічної діяльності. У контексті підготовки майбутніх вчителів, виконання ролей може сприяти розвитку таких професійних якостей: комунікативні навички, емпатія, адаптивність, творчість, навички вирішення конфліктів, організаційні навички, здатність до саморефлексії, терпимість та толерантність. Рольові інтерактивні вправи слугують потужним засобом для розвитку ключових професійних якостей вчителів, сприяючи практичному застосуванню теоретичних знань та формуванню необхідних навичок для роботи в освітній сфері.

Таблиця 2.15.

Діловий театр: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Комунікативні навички	Вміння ефективно взаємодіяти та знаходити спільну мову з учнями, батьками, колегами.
Емпатія	Здатність розуміти та відчувати емоційні стани інших, враховувати індивідуальні особливості учнів.
Критичне мислення	Здатність аналізувати ситуації, критично оцінювати інформацію та приймати обґрунтовані рішення.
Вміння вирішувати конфлікти	Навички вирішення конфліктів та налагодження стосунків між учасниками навчального процесу.
Організаційні здібності	Здатність ефективно планувати свою діяльність та організовувати роботу учнів.
Співчуття та терпимість	Готовність підтримувати учнів, проявляти терпимість та приймати різноманітність.
Адаптивність	Здатність швидко адаптуватися до нових умов та змін у навчальному процесі.
Саморефлексія	Уміння аналізувати власну діяльність, визнавати помилки та вчитися на них.
Творчість	Здатність генерувати нестандартні ідеї та застосовувати креативний підхід у викладанні.
Лідерство	Вміння вести за собою, мотивувати учнів та бути для них прикладом.

У цьому методі педагогічної активності учасникам пропонується відтворити певний життєвий епізод, вжившись в роль конкретного персонажа. Студенту необхідно активізувати свої знання та навички, спробувати зрозуміти мотивацію обраної особи, правильно оцінити ситуацію та обрати адекватну стратегію поведінки. Головною метою вправи є виховання вміння учня адекватно реагувати на різноманітні життєві сценарії, відповідально оцінювати свої дії, розуміти потреби оточуючих та налагоджувати з ними взаємодію, не вдаючись до авторитарних методів управління. У роботі використовується спеціально розроблений сценарій, який детально описує конкретну ситуацію, ролі учасників та їх завдання. Отже, метод інсценування – це педагогічна техніка, яка заснована на моделюванні життєвих ситуацій та вживанні учнів у ролі різних персонажів, з метою розвитку їх соціальних навичок, критичного мислення та здатності до емпатії. Вона дозволяє студентам не тільки застосовувати теоретичні знання на практиці, але й розвивати важливі життєві компетенції. У контексті підготовки майбутніх вчителів, діловий театр може сприяти розвитку таких професійних якостей: комунікативних навичок, емпатії, критичного мислення, вміння вирішувати конфлікти, організаційних здібностей, співчуття та терпимості, адаптивності, саморефлексії, творчості та лідерства. Діловий театр являє собою ефективний метод навчання, який допомагає майбутнім вчителям розвинути широкий спектр професійних якостей, необхідних для успішної педагогічної діяльності.

Бліц-гра – це різновид ігрової діяльності, яка акумулює деякі ознаки таких форм активного навчання, як розв’язання конкретної ситуації, рольова гра, «мозковий штурм» [23, с. 128]. Звернення до психолого-педагогічних джерел дає підстави для узагальнення про те, що бліц-гра представляє собою експрес-аналіз певної фахової ситуації, який спрямований на підтримку креативності та активності у поведінці студентів. Цей вид ігрових методів характеризується наступними особливостями: обмежена кількість ролей, швидкість здійснення та отримання висновків. Специфічними рисами бліц-

гри є її привабливість, простота форми, непередбачуваність та оригінальність змісту. Також важливою є необхідність оцінки результатів, які можуть бути кількісними або якісними. Цей метод має обмежене функціональне призначення і реалізується відповідно до освітніх цілей. Бліц-гру можна інтегрувати у структуру традиційних навчальних занять, вона вирізняється динамізмом у виникненні та розв'язанні ситуацій чи завдань. В процесі гри присутня планомірна та контрольована емоційна напруга, а час для вирішення проблеми обмежений. Існує можливість створення єдиного комплексу (системи) ігор, адаптованих під освітні задачі, і включення специфічного контексту професійної діяльності, імітації певних її умов і форм.

Таблиця 2.16.

Бліц-гра: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Швидке прийняття рішень	Вміння оперативно реагувати на поставлені завдання чи питання.
Гнучкість та адаптивність	Здатність швидко пристосовуватися до змін та нових умов гри.
Комунікативні навички	Вміння чітко та аргументовано висловлювати свої думки.
Критичне мислення	Здатність аналізувати ситуацію та визначати найкращі варіанти дій.
Вміння працювати в команді	Здатність ефективно взаємодіяти з іншими учасниками гри.
Емоційний інтелект	Управління власними емоціями та розуміння емоцій інших.
Терпіння та витримка	Здатність зберігати спокій у стресових ситуаціях.
Організованість	Вміння планувати свій час та дії для ефективного виконання завдань.
Самостійність	Вміння приймати рішення та діяти незалежно.
Креативність	Здатність генерувати нестандартні рішення та ідеї.
Швидке прийняття рішень	Вміння оперативно реагувати на поставлені завдання чи питання.

Бліц-гра як різновид ігрових технологій у підготовці майбутнього вчителя характеризується короткочасністю, динамічністю та високою інтенсивністю. У процесі такої гри студенти мають можливість швидко реагувати на поставлені запитання чи завдання, демонструючи свої знання, навички та вміння в педагогічній сфері. Бліц-гра сприяє розвитку критичного мислення, швидкісного прийняття рішень, а також вміння працювати під тиском. Цей метод є ефективним для перевірки та закріплення вивченого матеріалу, а також для розвитку комунікативних навичок і впевненості в собі у майбутніх вчителів. Бліц-гра в контексті підготовки майбутнього вчителя – це короткочасна ігрова діяльність, яка стимулює швидке мислення, активізацію знань та оперативне прийняття рішень. Вона організовується з метою розвитку професійних компетенцій, комунікативних навичок та здатності адаптуватися до різноманітних педагогічних ситуацій. У процесі бліц-гри студенти вчаться взаємодіяти в групі, висловлювати власну думку, аргументувати свою позицію та швидко реагувати на зміни у навколишньому середовищі. Такий метод допомагає майбутнім вчителям підготуватися до реальних викликів професії, розвиваючи при цьому їхній професійний потенціал і внутрішні ресурси.

Ігри-вправи включають в себе застосування таких елементів, як сканворди, загадки з прихованими словами або вікторини. Вона допомагає активувати різноманітні психологічні процеси, закріплювати отримані знання, визначати їхню якість та розвивати уміння.

Таблиця 2.17.

Ігри-вправи: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
1	2
Творчість	Розвиток здатності до нестандартного мислення і використання інноваційних методів навчання.
Увага	Покращення концентрації та здатності зосереджуватися на деталях завдань.

Продовження таблиці 2.17

1	2
Терпіння	Розвиток здатності спокійно і послідовно пояснювати матеріал, навіть якщо це вимагає повторення.
Організованість	Вміння планувати та структурувати завдання для ефективного виконання.
Комунікабельність	Розвиток навичок спілкування та встановлення зв'язку з учнями.
Аналітичне мислення	Здатність аналізувати завдання, визначати помилки та знаходити способи їх виправлення.
Адаптивність	Готовність до швидкого переключення між завданнями та зміни підходів в залежності від ситуації.
Уміння навчати	Здатність пояснювати складний матеріал просто та доступно, адаптуючи його під рівень сприйняття учнів.

Цей підхід використовують як під час навчальних занять, так і як частину домашніх завдань чи додаткових уроків. Методика також знаходить застосування під час вільного часу студентів. Ігри-вправи – це навчальна методика, яка включає в себе різноманітні головоломки, кросворди та вікторини, що мають на меті стимулювати ментальну активність учнів, допомагати в закріпленні і перевірці знань, а також у розвитку практичних навичок. Цей підхід може бути інтегрований в різні формати навчання, включаючи класні уроки, домашні завдання та позакласну діяльність, та є зручним інструментом для самостійного навчання під час вільного часу. Отже, ігри-вправи є ефективним засобом для розвитку важливих професійних якостей майбутніх вчителів, таких як критичне мислення, комунікативні навички та творчість, що сприяє їхньому професійному зростанню та підготовці до роботи в освітній сфері.

Ігрова дискусія. Цей підхід заснований на колективному аналізі суперечливого питання, взаємному обміні поглядами та ідентифікації різних точок зору серед групи учасників. Головною метою цієї методики є пошук спільного розуміння проблеми та вироблення оптимального рішення через дружні обговорення. В процесі такого інтерактивного спілкування учасники мають можливість критично оцінити різні аспекти ситуації, порівняти різні

підходи до вирішення проблеми та визначити найбільш ефективний шлях її вирішення.

Таблиця 2.18.

Ігрова дискусія: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Аналітичне мислення	Здатність до глибокого аналізу проблем та пошуку оптимальних рішень.
Комунікативні навички	Вміння ефективно спілкуватися, слухати інших та висловлювати свою думку.
Критичне мислення	Здатність критично оцінювати інформацію та аргументи, висловлювати власну точку зору.
Толерантність	Повага до інших думок та культур, вміння приймати різні погляди.
Вміння працювати в команді	Здатність співпрацювати з іншими, об'єднуючи зусилля для досягнення спільної мети.
Лідерські якості	Вміння брати на себе відповідальність, організовувати роботу групи, надихати інших.
Уміння приймати рішення	Здатність швидко і ефективно приймати рішення в різних ситуаціях.
Емпатія	Вміння відчувати та розуміти емоції інших, проявляти співчуття та підтримку.
Вміння переконувати	Здатність переконливо висловлювати свої думки та аргументи, впливати на думку інших.
Стресостійкість	Вміння зберігати самовладання та ефективно діяти в стресових ситуаціях.

Цей метод є засобом розвитку критичного мислення, аргументації, комунікативних навичок та умінь роботи в команді. Отже, ігрова дискусія – це форма інтерактивного навчання, що залучає учасників до колективного аналізу та обговорення проблеми, де кожен має можливість висловити свою думку, аргументувати свою позицію та спільно з іншими учасниками дійти консенсусу в питаннях, що викликають розбіжності. Такий підхід сприяє розвитку аналітичних здібностей, умінь спілкування та ефективної командної роботи. Ці професійні якості є важливими для вчителя, оскільки допомагають

у ефективній взаємодії з учнями, колегами та батьками, а також сприяють підвищенню якості навчального процесу.

Ігрова ситуація. Метод базується на моделюванні конкретної проблеми чи завдання, що вимагає активізації знань і вмінь з боку студентів. Він стимулює інтелектуальну активність та критичне мислення, спрямовуючи студентів на знаходження зв'язків між теоретичними знаннями та практичним застосуванням. Ситуаційна вправа має на меті розвиток навичок аналізу, синтезу і прийняття рішень у непередбачуваних обставинах, сприяючи тим самим покращенню якості професійної підготовки. Вона також відіграє важливу роль у формуванні емоційної стійкості та здатності до саморегуляції у складних ситуаціях, допомагаючи зняти стрес і психологічне напруження.

Таблиця 2.19.

Ігрова ситуація: професійні якості вчителя

Професійні якості вчителя	**Зміст**
Критичне мислення	Здатність аналізувати ситуації, визначати проблеми і шукати оптимальні рішення.
Уміння приймати рішення	Розвиток навичок прийняття обґрунтованих і своєчасних рішень у різних ситуаціях.
Адаптивність	Гнучкість у виборі підходів і методів роботи в залежності від конкретної ситуації.
Комунікативні навички	Здатність ефективно спілкуватися, висловлювати свої думки та враховувати думки інших.
Емоційний інтелект	Здатність розуміти і керувати власними емоціями, а також розуміти емоції інших.
Терпимість до несприятливих обставин	Здатність зберігати спокій і продуктивність у стресових або несприятливих ситуаціях.
Саморефлексія	Здатність аналізувати власну діяльність, визначати помилки і вживати заходів для їх виправлення.
Організаторські навички	Здатність планувати, координувати і організовувати роботу, а також ефективно управляти часом.

У контексті підготовки майбутніх вчителів, ігрова ситуація може сприяти розвитку таких професійних якостей: критичного мислення, уміння приймати рішення, адаптивності, комунікативних навичок, емоційного інтелекту, терпимості до несприятливих обставин, саморефлексії та організаторських навичок. Отже, ігрова ситуація сприяє розвитку ряду ключових професійних якостей, необхідних для ефективної педагогічної діяльності.

Результати емпіричного дослідження (анкетування) та теоретичного опрацювання питання вибору ігрових технологій, що сприяють розвитку професійних якостей майбутнього вчителя,обумовили наступний етап нашої роботи – створення методичних рекомендацій – розробок щодо використання тих чи тих ігрових технологій у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя.

2.2.3. Методичні рекомендації щодо формування професійних якостей майбутнього вчителя

На цьому етапі проведення експерименту вирішувалося третє завдання констатуючого етапу експерименту (розробка та адаптація конкретних ігрових технологій, призначених для ефективного використання в освітньому процесі з метою формування та розвитку професійних якостей майбутніх педагогів; формулювання методичних рекомендацій та практичних порад для їх застосування в реальних умовах освітньої діяльності.

Нами було запропоновано дві варіанти ділової навчальної гри «Школа майбутнього» та «Педагогічний марафон».

Мета гри «Школа майбутнього» (Додаток Б): розвиток професійних якостей і навичок, необхідних для ефективної викладацької діяльності. Гра дозволяє майбутнім вчителям випробувати себе у ролі викладача, розвинути необхідні професійні якості та отримати цінний досвід для майбутньої кар'єри.

Мета гри «Педагогічний марафон» (Додаток Б): розвиток ключових професійних компетенцій майбутніх вчителів, таких як комунікаційні навички, критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді та адаптуватися до різних ситуацій. «Педагогічний марафон» допоможе майбутнім вчителям розвинути важливі професійні навички, попрактикуватися в розв'язанні типових та нетипових педагогічних ситуацій, а також отримати цінний досвід спільної роботи та взаємодії в команді.

Обидві запропоновані рольові ігри спрямовані на розвиток різних професійних якостей майбутнього вчителя які ми узагальнили у вигляді таблиці 2.20.

Таблиця 2.20

Ділова гра: професійні якості

Школа майбутнього	Педагогічний марафон
1. Комунікаційні навички: учасники вчаться ефективно спілкуватися, встановлювати контакт з учнями та колегами, а також донести необхідну інформацію.	1. Командна робота: учасники вчаться ефективно працювати в команді, координувати свої дії з іншими, долати конфлікти.
2. Організаторські здібності: учасники розвивають вміння планувати та організовувати навчальний процес, розподіляти час і ресурси.	2. Комунікаційні навички: гра допомагає розвивати вміння встановлювати контакт і спілкуватися з різними категоріями людей.
3. Критичне мислення: гра допомагає розвинути здатність аналізувати різні ситуації, визначати проблеми та знаходити оптимальні шляхи їх вирішення.	3. Вирішення конфліктів: учасники опрацьовують навички вирішення конфліктних ситуацій, навчаються шукати компроміси.
4. Адаптивність: учасники вчаться швидко адаптуватися до нових умов і ситуацій, ефективно реагувати на зміни.	4. Організаторські здібності: гра допомагає розвинути вміння організовувати навчальний процес, планувати і реалізовувати навчальні проекти.
5. Творчість: гра стимулює креативний підхід до викладання, використання інноваційних методик і технологій.	5. Емоційний інтелект: учасники вчаться розуміти та управляти своїми емоціями, а також емоціями інших.
6. Саморефлексія: учасники мають можливість проаналізувати власну діяльність, визначити сильні та слабкі сторони, отримати зворотній зв'язок.	6. Адаптивність та гнучкість: гра сприяє розвитку здатності швидко адаптуватися до змін, бути гнучкими в різних навчальних та виховних ситуаціях.

Взагалі, обидві гри спрямовані на розвиток універсальних компетенцій, які є ключовими для сучасного вчителя. Вони допомагають майбутнім педагогам випробувати себе в різних ролях, розвинути необхідні професійні

якості та отримати практичний досвід, який їм знадобиться у майбутній професійній діяльності.

Також ми пропонуємо бліц-ігри «Педагогічний детектив» та «Швидкісний педагог» (Додаток В)

Гра: «Педагогічний детектив»

Формат: Бліц-гра

Мета: Розвиток професійних якостей майбутнього вчителя через швидкісне вирішення педагогічних ситуацій. Ця гра є ефективним інструментом для розвитку ключових професійних якостей майбутнього вчителя в інтерактивній та динамічній формі.

Гра: "Швидкісний педагог"

Формат: Бліц-гра

Мета: Розвиток професійних якостей майбутнього вчителя через аналіз та швидке вирішення педагогічних ситуацій. Така гра дозволяє майбутнім вчителям у безпечному середовищі тренувати навички, які їм знадобляться в реальній педагогічній діяльності, розвиваючи при цьому професійні якості та компетентності.

Обидві запропоновані рольові ігри спрямовані на розвиток різних професійних якостей майбутнього вчителя які ми узагальнили у вигляді таблиці 2.21.

Таблиця 2.21

Бліц гра: професійні якості

Педагогічний детектив	Швидкісний педагог
1. Швидке прийняття рішень: Учасники вчаться приймати рішення в обмежений проміжок часу.	1. Швидкість реакції: Учасники тренуються швидко реагувати на різні педагогічні ситуації.
2. Комунікативні навички: Потреба обговорювати ситуацію в команді та представляти рішення розвиває вміння чітко та аргументовано висловлювати свої думки.	2. Гнучкість мислення: Потрібно швидко адаптуватися до нових умов та змінювати свою поведінку відповідно до ситуації.
3. Критичне мислення: Аналіз ситуації та пошук оптимального рішення стимулює	3. Критичне мислення: Учасники розвивають здатність аналізувати ситуацію

розвиток критичного мислення.	та приймати обґрунтовані рішення.
4. Командна робота: Робота в групах розвиває навички ефективної командної взаємодії.	4. Комунікаційні навички: Важливо чітко та стисло висловлювати свої думки під тиском часу.
5. Емпатія та розуміння: Вирішуючи педагогічні ситуації, учасники вчаться розуміти та враховувати потреби та почуття інших.	5. Емпатія: Розуміння емоційних станів учнів та адаптація педагогічних методів під їхні потреби.
6. Творчість: Пошук нестандартних рішень стимулює розвиток творчого підходу до вирішення педагогічних задач.	6. Творчість: Знаходження нестандартних рішень у короткий проміжок часу.

Ця таблиця відображає ключові професійні якості, які розвиваються під час гри в "Педагогічному детективі" та "Швидкісному педагозі". Обидві ігри зосереджені на розвитку критичного мислення, комунікативних навичок, командної роботи та творчості, але також мають унікальні аспекти, які роблять їх особливо корисними для розвитку певних навичок.

Ми пропонуємо ігри-вправи «**Педагогічний марафон» та «Педагогічні ситуації»** (Додаток Ґ)

Гра-вправа: «Педагогічний марафон»

Мета: Розвиток професійних якостей вчителя, таких як комунікаційні навички, креативність, вміння приймати рішення, витримка та стресостійкість. Ця ігра-вправа дозволяє учасникам розвивати свої комунікаційні та аналітичні навички, вчитися швидко приймати рішення в стресових ситуаціях та працювати в команді. Вона також допомагає розвивати креативність та гнучкість мислення, які є важливими якостями для вчителя.

Гри-вправи Вікторина «Педагогічні ситуації»

Мета: Розвиток здатності швидко приймати рішення в різних педагогічних ситуаціях. Вікторина "Педагогічні ситуації" може бути відмінним інструментом для розвитку професійних якостей майбутнього вчителя. Вона дозволяє учасникам аналізувати реальні або гіпотетичні педагогічні ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Така вікторина може

бути корисною не тільки для перевірки знань майбутніх вчителів, але й для розвитку їхніх навичок критичного мислення, емпатії та здатності ефективно взаємодіяти з учнями. Ці питання допоможуть майбутнім вчителям рефлексувати над своїми діями в різних педагогічних ситуаціях і розвинуть їхні навички управління класом та взаємодії з учнями.

Обидві запропоновані ігри-вправи спрямовані на розвиток різних професійних якостей майбутнього вчителя які ми узагальнили у вигляді таблиці 2.22.

Таблиця 2.22

Педагогічна ситуація: професійні якості

Професійні якості в "Педагогічному марафоні"	**Професійні якості в "Вікторині: Педагогічні ситуації"**
1. Комунікаційні навички: Розвиток уміння чітко та ефективно спілкуватися, висловлювати свої думки та ідеї.	1. Критичне мислення: Аналіз ситуацій і прийняття обґрунтованих рішень.
2. Креативність: Заохочення до пошуку нестандартних підходів і рішень в педагогічній діяльності.	2. Емпатія: Розвиток здатності розуміти та враховувати емоційний стан і потреби учнів.
3. Вміння приймати рішення: Тренування у вирішенні педагогічних завдань у короткі терміни.	3. Комунікаційні навички: Вдосконалення умінь висловлювати свою думку та аргументувати свій вибір.
4. Витримка та стресостійкість: Робота під тиском та в умовах обмеженого часу допомагає розвинути стресостійкість.	4. Управління класом: Розробка навичок ефективного керування класом та вирішення конфліктних ситуацій.
5. Гнучкість мислення: Здатність адаптуватися до різних ситуацій і швидко змінювати стратегії дій.	5. Здатність до саморефлексії: Оцінка власних дій та висновків для покращення своєї педагогічної практики.
6. Командна робота: Розвиток навичок взаємодії та співпраці з колегами.	6. Гнучкість мислення: Здатність швидко переосмислювати ситуації та адаптуватися до них.

Ці дві ігрові форми допомагають розвивати різні професійні якості вчителя, проте обидві зосереджені на підвищенні ефективності педагогічної діяльності. «Педагогічний марафон» зокрема спрямований на розвиток комунікаційних навичок, креативності, витримки та командної роботи, в той час як "Вікторина: Педагогічні ситуації" більше зосереджена на розвитку критичного мислення, емпатії, управлінні класом і гнучкості мислення.

Ми пропонуємо ігрову дискусію «Вчитель майбутнього: роль і компетентності» (Додаток Д).

Назва ігрової дискусії*: "Вчитель майбутнього: роль і компетентності*"

Мета гри: розвиток професійних якостей майбутнього вчителя, формування у студентів уявлення про ключові компетентності та навички, необхідні сучасному педагогу. Гра допомагає розвинути навички спілкування, аргументації, критичного мислення, відкритості до нового досвіду, емпатії, а також формує розуміння значущості постійного професійного розвитку. Ця ігрова дискусія допоможе розвинути у майбутніх вчителів навички критичного мислення, аргументації, спілкування, а також усвідомлення важливості балансу різних професійних якостей та компетентностей.

Аналізуючи різні види ігрових технологій, представлені у підрозділі, можна зробити висновок, що вони ефективно сприяють розвитку професійних якостей майбутнього вчителя. Ігри, такі як «Педагогічний детектив», «Швидкісний педагог», «Педагогічний марафон», а також вікторина «Педагогічні ситуації», стимулюють учасників до активного спілкування, розвивають їх здатність швидко реагувати на зміни і приймати обґрунтовані рішення.

Висновки до другого розділу

Теоретичний аналіз літературних джерел підтверджує ефективність використання ігрових технологій в освітньому процесі. Вони допомагають студентам краще засвоювати теоретичний матеріал, розвивають критичне мислення, а також формують здатність до самостійного прийняття рішень. Ігрові технології в освіті визначаються як методи та засоби навчання, які використовують ігрову форму для досягнення освітніх цілей. Вони класифікуються за різними критеріями, такими як мета застосування, вікова категорія учнів, характер ігрової діяльності та інші. Важливо зазначити, що

ігрові технології сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, розвитку їх творчих здібностей та соціальної компетентності.

Ігрові технології виступають ефективним інструментом у формуванні професійних якостей майбутнього вчителя. Вони дозволяють студентам вчитися в ситуаціях, які максимально наближені до реальної професійної діяльності, тим самим розвиваючи необхідні навички та вміння.

На основі проведених емпіричних досліджень можна констатувати, що ігрові технології сприяють підвищенню мотивації студентів до навчання, розвитку їхнього творчого потенціалу, а також формуванню комунікативних навичок та здатності працювати в команді. Протягом всього експерименту здійснювався систематичний збір та аналіз даних, що дозволило вчасно вносити корективи в дослідницький процес та адаптувати його до змінюваних умов та потреб учасників освітнього процесу. Водночас, особливість констатуючого етапу полягає в тому, що він закладає фундамент для подальших експериментальних дій, спрямованих на покращення практики застосування ігрових технологій у роботі вчителя.

В результаті констатуючого етапу дослідники отримують чітке розуміння існуючої ситуації та обґрунтовану базу для планування подальших експериментальних дій. Таким чином, цей етап відіграє ключову роль у забезпеченні наукової обґрунтованості та валідності всього дослідження.

На основі проведеного аналізу можна рекомендувати використання ігрових технологій як ефективного інструменту у підготовці майбутніх вчителів. Важливо систематично впроваджувати ігрові методи в навчальний процес, а також стимулювати студентів до рефлексії та самоаналізу своїх дій під час ігрової діяльності.

Загалом, висновки другого розділу підтверджують важливість і ефективність застосування ігрових технологій у професійній підготовці майбутніх вчителів, підкреслюючи їх роль у формуванні ключових професійних якостей та компетенцій.

В И С Н О В К И

Сучасний розвиток вищої освіти в Україні неможливий без постійного підвищення якості фахової підготовки студентів. В умовах глобалізації та інтенсивних науково-технічних змін виникає відчутна потреба адаптації навчальних програм, методик викладання та освітніх стандартів для підготовки майбутніх учителів. Важливим аспектом цієї роботи є пошук оптимального балансу між теорією та практикою, що відповідає актуальним трендам та потребам ринку праці. У центрі цих перетворень – вчитель, що постійно вдосконалює свої професійні та педагогічні компетенції. Він досліджує нові методики, адаптує найкращі світові практики, спрямовує здобувачів на практичне застосування отриманих знань.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що інноваційні освітні характеризуються фокусуванням на вдосконалення особистісних якостей майбутнього вчителя. В центрі уваги сьогоденної педагогіки - розкриття та розвиток соціальних, професійних, ціннісних аспектів особистості, а також стимулювання його соціальної та творчої активності. У процесі дослідження процесу формування професійних якостей майбутніх вчителів ми акцентували увагу на впровадження новітніх ігрових технологій, позначених професійною інтеграцією та орієнтацією на особистісно-практичні аспекти, що дало підставу для таких висновків:

1) Проведений аналітичний огляд наукових джерел та досліджень, в яких розглядається питання формування професійних якостей майбутнього вчителя, дозволив визначити сукупність професійних якостей вчителя та окреслити сутність проблеми. Встановлено, що професійні якості визначаються через комбінацію освітніх, організаційних та соціальних критеріїв. Вони розвиваються через навчання, досвід, саморозвиток та взаємодію з іншими професіоналами та забезпечують фундамент, на якому будується кар'єра і професійний внесок особистості. Формування професійних якостей є не лише процесом набуття знань та навичок, це комплексний розвиток особистісних, соціальних та емоційних рис

особистості, які необхідні для ефективного виконання педагогічних функцій в контексті сучасних освітніх і соціальних вимог.

У світлі окреслених вимог до сучасного вчителя можемо конкретизувати ті якості, що відносимо до професійних:

- здатність забезпечити високу якість навчального процесу, адаптуючи методики і підходи до індивідуальних потреб учнів (тобто забезпечувати *якість освіти*);
- здатність до розвитку таких якостей учнівства, як критичне мислення, креативність, емоційний і соціальний інтелект учнів (*тобто забезпечувати розвиток учнів*);
- гнучкість, швидка адаптивність до нових технологій, методів навчання та соціокультурних тенденцій;
- здатність до професійного зростання: формування якостей, які сприяють саморефлексії та постійному навчанню, є ключем до професійного розвитку педагога;

Професійні якості вчителя визначають його спроможність ефективно викладати, взаємодіяти з учнями, колегами та батьками, а також адаптуватися до змін у сучасному освітньому середовищі.

2) Схарактеризовано роль інноваційних педагогічних технологій у формуванні професійних якостей майбутнього вчителя. У роботі доведено, що інноваційні методики та технології, що інтегруються у освітній процес, неможливо уявити без фундаментальної підготовки майбутнього вчителя. З іншого боку самого вчителя варто готувати з використанням інноваційних, зокрема ігрових, педагогічних технологій.

Сучасні науковці та педагоги-практики стверджують, що саме завдяки інноваційним методам навчання, включаючи ігрові технології, вчитель має змогу реалізувати індивідуальний підхід, активізувати процес навчання та зробити його більш ефективним. Ігрові методики сприяють розкриттю творчого потенціалу здобувачів освіти, розвитку їх наполегливості та навичок командної роботи.

З огляду на наявні у педагогічному дискурсі визначення поняття «педагогічні технології», ми вважаємо, що *педагогічні технології* – це комплекс методів, настанов та принципів, що імплементуються в освітній процес для оптимізації навчання та розвитку здобувачів освіти які характеризуються системністю, структурованістю, логічністю, керованістю та відтворюваністю. Згідно з концепцією І. Дичківської, інноваційні педагогічні технології виявляються як ретельно організований процес, який характеризується введенням в практику освіти оригінальних і новаторських методів.

3) Проведений аналіз ігрових технологій дозволив встановити, що ігрові технології - це специфічний набір методів і засобів, орієнтованих на використання ігрового елемента для досягнення певних навчальних, розвивальних або мотиваційних цілей. Сучасні наука пропонує три основні концепції ігрового навчання (теорія когнітивного розвитку, конструктивістська теорія навчання та мотиваційний підхід), які стали основою для формування теоретичних засад ігрових технологій. У кожному з цих підходів ігрові технології розглядаються не просто як навчальні інструменти, але як комплексні системи, що впливають на когнітивний, емоційний та соціальний розвиток студентів. Вони інтегрують елементи гри в освітній процес, щоб зробити його більш динамічним, зацікавлюючим та ефективним, спираючись на індивідуальні потреби, інтереси та мотивацію учнів. Методи ігрового навчання сприяють розвитку професійних якостей майбутніх вчителів, оскільки забезпечують майбутнім педагогам можливість вдосконалити свої навчальні стратегії, методики викладання та взаємодію з учнями в контексті реального навчального середовища.

4) Здійснено емпіричне дослідження для вивчення ефективності використання ігрових технологій у практиці підготовки майбутнього вчителя, виявити переваги та можливі труднощі їх застосування. Проведений констатуючий етап педагогічного експерименту з метою вивчення та аналізу стан застосування ігрових технологій у формуванні професійних якостей

вчителя. Цей етап дозволив визначити рівень оволодіння вчителем ігровими методами та з’ясувати, як вони впливають на процес навчання та розвиток професійних компетенцій.

Результати показують, що ігрові технології вже знайшли своє місце у педагогічній практиці деяких викладачів, проте ще існує значна кількість тих, хто рідко або ніколи не використовує їх. Загалом, більшість викладачів позитивно ставляться до ігрових технологій, але також виявляють потребу в подальшому навчанні для підвищення ефективності застосування ігрових технологій в освітньому процесі. результати анкетування свідчать про високу оцінку вчителями потенціалу ігрових технологій у формуванні та розвитку професійних якостей майбутніх педагогів, що підкреслює важливість інтеграції ігрових технологій у педагогічний процес, а також необхідність подальших досліджень та розробки методик їх ефективного використання.

5) Розроблено методичні рекомендації (сценарії педагогічних ігор - ділова навчальна гра, бліц-гра, ігри-вправи, ігрова дискусія, ігрова ситуація), використання яких оптимізує процес формування професійних якостей майбутнього вчителя з використанням ігрових технологій. Ці ігри сприяють формуванню критичного мислення, підвищують стресостійкість та вчать працювати в команді, вони допомагають розвивати емпатію, розуміння почуттів і потреб інших, а також стимулюють творчість і пошук нестандартних рішень. Все це в сукупності дозволяє майбутнім вчителям більш ефективно взаємодіяти з учнями, батьками та колегами, а також підвищує їх професійну майстерність. Ігрові технології відіграють значну роль у підготовці майбутніх вчителів, допомагаючи їм розвивати необхідні професійні якості та готуючи до реальних викликів педагогічної діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань, які виникають у процесі формування педагогічних якостей вчителя. Потребує свого продовження педагогічний експеримент (формувальний та контрольний етапи). Подальшої розробки потребує системне впровадження ігрових технологій у процес фахової підготовки майбутніх вчителів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко К. Б. Теоретичні аспекти підготовки педагогів до інноваційної діяльності у закладах вищої освіти. *Scientific journal «ΛΌГОΣ. The art of scientific mind»* 2019 № 2. С. 34–36.

2. Андрущенко В., Табачек І. Формування особистості вчителя в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 58–69.

3. Білозерська С., Мащак С. Особистісні якості викладача як передумова професійної успішності майбутнього вчителя. *Габитус*. 2022. Вип. 36. С. 127–132. URL: http://habitus.od.ua/journals/2022/36-2022/20.pdf.

4. Білозерська С. Особистісні якості як основа формування професійного іміджу майбутнього педагога. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія.* 2021. №3 (52). С. 20–26.

5. Божик М. В. Професійні та особисті якості вчителів-предметників і особливості їх формування засобами професійно-прикладної фізичної підготовки *Теорія та методика фізичного виховання.* 2009. № 9. С. 17–35. URL: https://tmfv.com.ua/journal/issue/view/59/59.

6. Бородіна Н. С. Застосування ігрових технологій у фаховій підготовці студентів-філологів. Збірник наукових праць «Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики». 2013. Вип. 20. С. 35–39.

7. Брюховецька О. В., Чаусова Т В. Професійно значущі якості особистості викладача вищого навчального закладу. *Післядипломна освіта в Україні.* 2012. Т.1. № 20. С. 74–78.

8. Будас Ю. О. Готовність студентів до майбутньої інноваційної педагогічної діяльності. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Педагогічні науки. 2008. Вип. 120. С. 54–58.

9. Васянович Г. Професійні якості майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. № 3. С. 9–16. URL: http://surl.li/mrijy.

10. Вітвицька С. С**.** Основи педагогіки вищої школи: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури.– Житомир: Вид-во ЖДУ, 2006. С. 384.с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Vitvytska_Svitlana/Osnovy_pedahohiky_vyschoi_shkoly.pdf.

11. Гавриш О. Професійні та особистісні якості шкільного соціального педагога. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. 2015. № 31. С. 98–106. URL: https://dspu.edu.ua/pedagogics/arhiv/31/12.pdf.

12. Гаркуша С.В. поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки. 2013. Вип. 10. С. 198–201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_57.

13. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с

14. Гончаров В. І. Основні компетенції сучасного вчителя: проблема формування. *Нова парадигма*. Вип. 106. С.32–41.

15. Гордієнко-Митрофанова І.В. Ігротехнічні вміння: зміст і характеристика *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2012. С. 70–76.

16. Глушман Т. М. Моральні якості як складова професійної культури майбутнього менеджера. *Науковий вісник УМО. Педагогіка.* 2016. № 2. URL: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/pedagogika/2_2016/%D0%93%D0%BB%D1%83%D1%88%D0%BC%D0%B0%D0%BD.pdf.

17. Гриценок Л. І**.** Інноваційна гра як засіб забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді. *Збірник наукових праць «ЗОІППО».* 2016. № 3 (25).

18. Грищенко О. А. Ділова гра як інноваційний метод педагогічної діяльності майбутнього викладача. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. 2009. (157). С. 57–60.

19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Вид-во «Академвидав», 2012. 349с .

20. Жаворонкова Г. В.,Завалко К. В. Інноваційні педагогічні технології у вищій освіті Україні *Сучасні досягнення в науці та освіті*: зб. матеріалів. VII Міжнар. наук. конф., присвяченій 50-річчю Хмельн. нац. ун-та, 25 серп.–1 верес. 2012 р., м. Опатія (Хорватія). Хмельницкий: ХНУ; ФОП Сторожук О В. 2012. С. 82–85.

21. Жукова О. А, Ігрові технології: інноваційно-методичний аспект професійної підготовки. *Збірник наукових праць «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики »*Київ, 2016. Вип. 27 (37). С. 46–51.

22. Зубарєва О. Формування інноваційно-педагогічної культури майбутнього педагога початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти.* 2019. Вип. 9. С. 116–125.

23. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / [упоряд. Л. Галіцина]. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с

24. Інноваційні педагогічні технології: посіб. / ред. О. І. Огієнко ; О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Ю. С. Красильник, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, К. В. Годлевська, Ю. М. Кобюк. Київ, 2015.314 с.

25. Інноваційні педагогічні технології у системі неперервної професійної освіти. Монографія / за ред. С. С. Вітвицької, доктора пед.наук, професора. Житомир: «Полісся», 2015.368 с. URL: http://eprints.zu.edu.ua/21981/1/in_ped_teh_2015.pdf.

26. Кравець Н. М., Гречановська О В. Ігрові технології навчання як одна з інноваційних форм навчально-виховного процесу ВНЗ XLVI регіон. наук.-техн. конф., підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22–24 березня 2017 р.5 с. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17640/2013.pdf.

27. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти: енциклопедія / за заг. ред. В. Г. Кремень. Київ: Вид-во «Юрінком Інтер», 2008. 1040 с.

28. Малахова М. О. Професійно-особистісні якості вчителя музичного мистецтва як предмет наукового дослідження. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі* № 6, 2021. С. 43–50.

29. Мачинська Н. І. Впровадження ігрових технологій навчання у практику підготовки майбутніх магістрів. *Наукові праці.* 2011. Вип. 146 Т.158. С. 8–22.

30. Машкіна Л. А. Підготовка студентів педагогічних училищ та коледжів до використання інноваційних технологій в дошкільних закладах: *Наука і освіта*. 2013. № 3. С.108–111.

31. Молнар Т.І, Устай О. Ю. Змістова характеристика навчально-ігрових технологій, їх типологія. *Наука майбутнього №* 2 (6), 2020. С. 109–113.

32. Мосціпан В. Б. Психолого-педагогічні підходи до формування професійно-особистісних якостей майбутнього педагога. URL: http://surl.li/mrjcs.

33. Носовець Н. М. Х.Д.Алчевська про моральні якості вчителя. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету / Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т.Г.Шевченка. Чернігів. 2012. Вип. 100. С. 285–287 URL: https://shorturl.at/oJLXZ.

34. Огнєв В. А., Чухно І. А. Ігрові технології як сучасний інструмент навчання в закладах вищої освіти. URL: https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/25756.

35. Олександрова Н. Н. Сутність поняття «професійно важливі якості». *Новий колегіум.* 2011. № 4. С.53–58.

36. Олійник Н. Ю. Основні знання та вміння професійної діяльності вчителя економіки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2019. № 63. Т.2. С.122–126. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_2/26.pdf.

37. Онищенко Н. Застосування ігрових технологій під час викладання педагогічних дисциплін у вищій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип 35, том 4, 2021. С. 260–266.

38. Освітні технології: навч.–метод. посіб. / О. М. Пєхота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пєхоти.–К.: А.С.К., 2002.255 с.

39. Першко Г. О. Професійні особистісні якості соціального педагога як базова умова соціально-педагогічної діяльності. *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки.* 2008. № 122. С. 102–105.

40. Муковоз. О. П., Коберник О. М., Коберник Г. І., Волошина Г. І. Підготовка вчителя до використання інноваційних педагогічних технологій у початковій школі: монографія. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 190 с.

41. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.–метод. посіб. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. за ред. О. І. Пометун.–Київ : Видавництво А.С.К., 2004.25 с.

42. Поночовна-Рисак Т. М., Яценко Л. М. Поняття «професійні якості» як складова фахової підготовки майбутніх спеціалістів. *Педагогічні науки.*2016. Т. 2. С. 159–163. ?

43. Портрет ідеального вчителя очима українців: результати інтернет-опитування (28.січня 2021 р.): офіційний сайт МОН України. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/portret-idealnogo-vchitelya-ochima-ukrayinciv-rezultati-internet-opituvannya

44. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07. 2002р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15.

45. Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. Харків: Основа, 1995. 56 с.

46. Рибалка В. В. Психологія праці особистості навчально-методичний посіб. Київ.: КМПУ ім. БД.Грінченка, 2006.59 с.

47. Савєльєва Т. О. Ігрові технології навчання при викладанні дисциплини «основи маркетенгу» як спосіб активізації пізнавальної активності студентів. *Молодий вчений.* № 10. 2018. С. 104–106. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/3714/3677.

48. Скасків Г. Н. ігрові технології при підготовці майбутніх учителів інформатики. *Інноваційні технології цифрової освіти у вищій та середній школі України та країн Євросоюзу* С. 181–183. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14498/1/Skaskiv.pdf.

49. Сошенко С. М. Професійні якості як чинник успішності майбутнього психолога. *Педагогічний процес: теорія і практика.* 2014. Вип. 1. С. 126–130.

50. Староста В. І. Використання ігрових технологій учителями: навчально-дослідницький аспект педагогічної практики студентів. *Електронний збірник наукових праць* «ЗОІППО».2021. № 1(43)

51. Сударик О. С. Сутність поняття «ігрові технології» та їх класифікація. Формування сучасної науки: методика та практика: матеріали І міжнар-студ. наук. конф., м. Кам'янецьПодільський, 29 жовтня, 2021 р. Вінниця, 2021. (Т. 2). С. 91–94.

52. Сушенцева Л. Інноваційні педагогічні технології у процесі підготовки майбутнього професійно мобільного педагога професійного навчання у вищому навчальному закладі (теоретичний аспект) *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти*. 2016. Вип 9(3). С 65–70.

53. Тонне О. Ш. Професійно важливі якості педагога вищого навчального закладу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2015. № 49. (93). С. 513–519.

54. Ходаковська А. В, Постановка проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування навчально-ігрових технологій в

освітньому процесі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68, т. 2. С. 225–229.

55. Хоссейн М. Професійно значущі якості особистості: соціально-педагогічний дискурс. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. *Соціальна робота.* 2018. № 1(3). С. 45–48.

56. Цвєтова А.В. Психолого-педагогічні засади проблеми технологій ігрового моделювання. *Актуальні проблеми психології в закладах освіти.* 2019. Вип. 9. С. 324–332

57. Чайка О. М., Кушнєрьова М. О. Використання інноваційних педагогічних технологій у методичній підготовці майбутнього вчителя зарубіжної літератури. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Педагогіка і психологія. Педагогічні науки.* 2020. № 2(20). С 286–292.

58. Шапар. В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.

59. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб.. Київ: Вища шк., 2004. 206 с

60. Щербань П. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання. *Педагогічні науки.* 2014. Вип. 60. С. 102-108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2014_60_17.

61. Яворська Ж. Ділові ігри та їх роль у підготовці сучасних фахівців *Вісник Львівського Університету*. *Серія Педагогічна* 2005. Вип. 19. С. 241–246.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета

Діагностика рівня впровадження ігрових технологій у педагогічну практику

Інструкція.

Дякуємо за вашу участь у дослідженні! Ця анкета розроблена з метою збору інформації про використання ігрових технологій у педагогічній практиці, їх вплив на розвиток професійних якостей вчителя, а також виявлення потенційних проблемних аспектів та шляхів оптимізації даного процесу. Будь ласка, відповідайте на всі питання чесно та відверто. Ваша думка є дуже важливою для нас і допоможе в подальшому покращенні якості підготовки майбутніх учителів.

Анкета складається з кількох блоків питань, кожен з яких присвячений окремому аспекту використання ігрових технологій. Заповнюючи анкету, будь ласка, слідкуйте за номерами питань та відповідайте на них послідовно.

Час на заповнення анкети – приблизно 10-15 хвилин.

1. **Особиста інформація**

ПІБ:

Вік:

Стаж роботи вчителем:

2. **Використання ігрових технологій**

2.1. Як часто ви використовуєте ігрові технології на своїх уроках?

2.2. Які ігрові технології ви використовуєте найчастіше?

2.3. Як ви вважаєте, наскільки ефективні ігрові технології для розвитку професійних компетенцій вчителя?

3. **Професійні якості майбутнього вчителя**

3.1. Які професійні якості, на вашу думку, можуть бути сформовані або розвинені у майбутнього вчителя завдяки використанню ігрових технологій?

3.2. Наскільки ефективно, на ваш погляд, ігрові технології можуть сприяти формуванню цих якостей?

3.3. Наведіть приклади конкретних ігрових технологій, які, на вашу думку, найбільше сприяють розвитку професійних якостей вчителя.

4. **Ефективність ігрових технологій**

4.1. Назвіть найбільш успішний приклад використання ігрових технологій у вашій практиці.

4.2. Які, на вашу думку, переваги використання ігрових технологій в педагогічній діяльності?

4.3. Чи зіткнулись ви з якими-небудь труднощами чи проблемами під час використання ігрових технологій? Якщо так, то які?

5. **Вдосконалення педагогічної практики**

5.1. Які аспекти використання ігрових технологій, на вашу думку, потребують удосконалення?

5.2. Які ресурси чи підтримку ви вважаєте необхідними для ефективнішого використання ігрових технологій?

5.3. Які ваших рекомендації щодо покращення використання ігрових технологій в педагогічній практиці?

6. **Додаткові коментарі**

Будь ласка, напишіть будь-які додаткові коментарі або зауваження, які ви маєте щодо теми анкети.

Пропонована анкета дозволяє отримати дані щодо рівня використання ігрових технологій у педагогічній практиці, оцінити їх ефективність та виявити можливі області для подальшого розвитку та вдосконалення.

Додаток Б

Ділова навчальна гра

Назва гри: «Школа майбутнього»

Мета гри: Розвиток професійних якостей і навичок, необхідних для ефективної викладацької діяльності.

***Опис гри*:** Гра проводиться у формі імітованого навчального дня в «Школі майбутнього», де учасники отримують роль вчителів різних предметів. Кожен «вчитель» готує та проводить урок, демонструючи свої викладацькі навички, вміння взаємодіяти з «учнями» (інші учасники гри), а також здатність використовувати інноваційні методики та підходи у навчанні.

Етапи гри:

1. Підготовка: Учасники обирають роль вчителя певного предмету та готують урок з урахуванням вимог сучасної освіти.
2. Проведення уроку: Кожен "вчитель" проводить урок, використовуючи різні методики, інтерактивні вправи, мультимедійні засоби тощо.
3. ***Зворотній зв'язок:*** Після кожного уроку інші учасники, в ролі учнів та експертів, надають зворотній зв'язок, вказуючи на сильні та слабкі сторони проведення уроку.
4. ***Рефлексія:*** Учасники обговорюють отриманий досвід, обмінюються думками та визначають, які професійні якості та навички було розвинуто під час гри.

Компетенції, які розвиваються під час гри:

- вміння планувати та організовувати освітній процес;
- комунікаційні навички та вміння встановлювати контакт з учнями;
- здатність використовувати інноваційні технології у навчанні;
- вміння аналізувати та рефлектувати власну діяльність;
- розвиток критичного мислення та творчого підходу до викладання.

Назва гри: «Педагогічний марафон»

Мета гри: розвиток ключових професійних компетенцій майбутніх вчителів, таких як комунікаційні навички, критичне мислення, креативність, вміння працювати в команді та адаптуватися до різних ситуацій.

Опис гри: Гра складається з серії завдань, які імітують реальні виклики та ситуації, з якими може зіткнутися вчитель під час своєї професійної діяльності. Завдання розроблені таким чином, щоб стимулювати учасників до критичного мислення, творчого підходу до вирішення проблем та ефективної комунікації.

Етапи гри:

1. Розподіл ролей: Учасники діляться на команди та обирають ролі вчителів різних спеціальностей.
2. Виконання завдань: Команди послідовно проходять серію завдань, які імітують різні аспекти педагогічної діяльності (планування уроку, робота з батьками, адаптація до особливостей учнів тощо).
3. Обговорення та аналіз: Після кожного завдання проводиться обговорення, під час якого команди діляться своїм досвідом, обговорюють виклики та шукають оптимальні рішення.
4. Рефлексія та оцінювання: На заключному етапі учасники аналізують свою діяльність, визначають сильні та слабкі сторони своїх дій, а також отримують зворотній зв'язок від ведучого та інших учасників.

Компетенції, які розвиваються під час гри:

- педагогічне планування та організація навчального процесу;
- вміння спілкуватися та встановлювати контакт з різними категоріями учасників навчального процесу (учнями, батьками, колегами);
- адаптація до різних навчальних ситуацій та потреб учнів;
- розвиток критичного мислення та творчого підходу до вирішення педагогічних завдань;
- робота в команді та колективній взаємодії.

Додаток В

Гра: «Педагогічний детектив»

Формат: Бліц-гра

Тривалість: 15-20 хвилин

Мета: Розвиток професійних якостей майбутнього вчителя через швидкісне вирішення педагогічних ситуацій.

Правила:

1. Учасники діляться на невеликі групи (по 3-4 особи).
2. Ведучий представляє сценарій навчальної ситуації, яка може виникнути у вчителя в класі чи поза його межами.
3. Кожна група має 3 хвилини, щоб обговорити ситуацію та запропонувати оптимальне рішення.
4. Після обговорення представник кожної групи має 1 хвилину, щоб висловити рішення своєї групи.
5. Ведучий разом з експертним журі оцінює рішення кожної групи, враховуючи креативність, адекватність ситуації, вміння аргументувати свою позицію.
6. Після обговорення кількох ситуацій, команда, яка набрала найбільше балів, оголошується переможцем.

Варіанти ситуацій для бліц-гри «Педагогічний детектив»:

1. **Ситуація 1: Відмова від виконання завдань**

Сценарій: Учень у класі відмовляється виконувати завдання, аргументуючи це тим, що він вже знає все з цієї теми. Як вчитель відреагуєте?

2. **Ситуація 2: Конфлікт між учнями**

Сценарій: Під час перерви ви помічаєте, як двоє учнів конфліктують і обмінюються образами. Які дії вчитель повинен вжити для вирішення конфлікту?

3. **Ситуація 3: Зниження мотивації у класі**

Сценарій: Ви помічаєте, що протягом останнього тижня мотивація учнів до навчання значно знизилася, і вони стали менш активними на уроках. Як ви можете підвищити мотивацію учнів?

4. **Ситуація 4: Реакція на помилки учнів**

Сценарій: Учень під час відповіді на уроці робить помилку. Як вчитель повинен відреагувати, щоб не знизити його мотивацію до навчання, але й виправити помилку?

5. **Ситуація 5: Взаємодія з батьками**

Сценарій: Батьки учня скаржаться, що їхній син приходить додому зі школи занадто втомленим і не має часу на домашні завдання. Як вчитель повинен відреагувати?

6. **Ситуація 6: Виявлення обдарованого учня**

Сценарій: Ви помічаєте, що один із учнів проявляє виняткові здібності з певного предмета. Які кроки вчитель повинен зробити, щоб підтримати та розвинути його здібності?

Гра: «Швидкісний педагог»

Формат: Бліц-гра

Тривалість: 20 хвилин

Мета: Розвиток професійних якостей майбутнього вчителя через аналіз та швидке вирішення педагогічних ситуацій.

Правила:

1. Учасники гри виступають у ролі вчителів.
2. Ведучий описує коротку педагогічну ситуацію або задачу.
3. Учасники мають 1-2 хвилини, щоб дати свою відповідь або рішення.
4. Відповіді фіксуються та оцінюються журі або ведучим на основі критеріїв: адекватність реакції, креативність, аргументованість, врахування індивідуальних особливостей учнів.
5. По завершенню гри підраховуються бали та визначається переможець.

Педагогічна ситуація 1: «Незрозуміла тема»

Сценарій: Вчитель помічає, що більшість класу має труднощі із засвоєнням нової теми. Учні виглядають збентеженими і неактивними.

Варіант реакції 1: Вчитель вирішує зупинити викладання нового матеріалу і повертається до попередніх тем, щоб знайти місця, де учні могли не зрозуміти важливі моменти. Він/вона використовує додаткові приклади та вправи для кращого роз'яснення матеріалу, а також задає більше запитань учням, щоб активізувати їхню участь і перевірити розуміння.

Варіант реакції 2: Вчитель організовує роботу в малих групах, де учні можуть обговорити тему між собою та пояснити одне одному незрозумілі моменти. Вчитель також надає додаткові матеріали та ресурси для самостійного вивчення. Після цього проводиться пленарне обговорення, де кожна група ділиться своїми висновками та уточненнями.

Педагогічна ситуація 2: «Конфлікт між учнями»

Сценарій: Вчитель помічає, що двоє учнів постійно сваряться та висловлюють один одному образи під час уроків.

Варіант реакції 1: Вчитель негайно втручається, вимагаючи припинити сварку. Він/вона проводить індивідуальні бесіди з кожним із учнів, намагаючись з'ясувати причини конфлікту і допомогти учням знайти спільне вирішення проблеми. Вчитель також вводить правила поведінки на уроках, які забороняють образливу поведінку.

Варіант реакції 2: Вчитель використовує конфлікт як можливість для навчання, організовуючи класну дискусію на тему конфліктів та способів їх вирішення. Учні разом обговорюють, чому важливо поважати одне одного і як можна вирішити свої розбіжності позитивним чином. Після цього вчитель працює індивідуально з учасниками конфлікту, допомагаючи їм знайти спільну мову.

Додаток Ґ

Ігра-вправа: «Педагогічний марафон"

Мета: Розвиток професійних якостей вчителя, таких як комунікаційні навички, креативність, вміння приймати рішення, витримка та стресостійкість.

Хід ігри:

1. Учасники поділяються на маленькі групи (по 4-5 осіб).
2. Кожній групі видаються картки з різними педагогічними ситуаціями, які можуть виникнути у реальному навчальному процесі.
3. Задача учасників – швидко обговорити ситуацію в групі та запропонувати кілька можливих варіантів розв’язання проблеми.
4. Після обговорення, один представник від кожної групи виступає з коротким звітом, описуючи ситуацію та пропоновані рішення.
5. Інші учасники можуть задавати питання, доповнювати або критикувати запропоновані рішення.
6. Ведучий (або журі, яке може складатися з досвідчених вчителів або експертів у галузі освіти) оцінює виступи, враховуючи оригінальність рішення, аргументацію, здатність до співпраці в групі та комунікаційні навички.

Ситуація 1: "Учень постійно спізнюється на уроки"

Варіанти рішення:

1. **Правильно**: Вчитель обговорює ситуацію з учнем наодинці, щоб зрозуміти причини спізнень та разом знайти шляхи їх вирішення.
2. Вчитель ігнорує проблему, вважаючи, що учень сам повинен вирішити свої проблеми.
3. Вчитель карає учня за кожне спізнення, не намагаючись з'ясувати причини.

Ситуація 2: "Учень не виконує домашні завдання"

Варіанти рішення:

1. **Правильно**: Вчитель з'ясовує причини, чому учень не виконує завдання, та пропонує допомогу або адаптує завдання відповідно до його можливостей.

2. Вчитель постійно знижує оцінки учневі за невиконані завдання, не намагаючись виявити причини проблеми.

3. **Правильно**: Вчитель влаштовує індивідуальну зустріч з батьками учня, щоб спільно знайти способи мотивації та допомоги дитині.

Ситуація 3: "Учень відволікає всій клас під час уроку"

Варіанти рішення:

1. Вчитель погрожує учневі покаранням, якщо він не перестане відволікати клас.

2. **Правильно**: Вчитель звертається до учня з проханням пояснити, що його турбує, та пропонує допомогу або розмову після уроку.

3. Вчитель ігнорує проблему, сподіваючись, що вона вирішиться сама по собі.

Правильні варіанти рішень засновані на комунікації, емпатії та співпраці з учнями та їхніми батьками, що є ключовими якостями ефективного вчителя.

Вікторина «Педагогічні ситуації»

Мета: Розвиток здатності швидко приймати рішення в різних педагогічних ситуаціях.

Завдання: Учасникам пропонуються короткі описи педагогічних ситуацій з кількома варіантами відповідей, і їх завдання – вибрати найбільш правильний варіант.

Вікторина "Педагогічні ситуації" може бути відмінним інструментом для розвитку професійних якостей майбутнього вчителя. Вона дозволяє учасникам аналізувати реальні або гіпотетичні педагогічні ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Ось приклади питань для вікторини:

1. Ситуація: Учень постійно спізнюється на уроки. Як ви, як вчитель, відреагуєте?

A) Проігнорувати, щоб не створювати конфліктну ситуацію

B) Поговорити з учнем, щоб з’ясувати причину спізнень

C) Негайно виставити низьку оцінку за поведінку

Відповідь: B) Поговорити з учнем, щоб з’ясувати причину спізнень

2. Ситуація: Ви помічаєте, що один з учнів у класі знецінює свої здібності і завжди говорить, що він нічого не вміє. Що ви зробите?

A) Звернете увагу на його сильні сторони під час уроків

B) Проігноруєте, вважаючи, що це його особиста проблема

C) Рекомендуєте йому звернутися до шкільного психолога

Відповідь: A) Звернете увагу на його сильні сторони під час уроків

3. Ситуація: Учні в класі постійно розмовляють під час уроку, ігноруючи вас. Як ви вчините?

A) Попросите їх зосередитись та припинити балаканину

B) Зупините урок і не продовжите, поки вони не замовкнуть

C) Продовжите урок, намагаючись говорити голосніше

Відповідь: A) Попросите їх зосередитись та припинити балаканину

4. Ситуація: Учень постійно допомагає однокласникам під час контрольної роботи. Як ви відреагуєте?

A) Публічно висловите невдоволення та попередите усіх

B) Поговорите з учнем наодинці, намагаючись з’ясувати причини його поведінки

C) Відразу поставите йому низьку оцінку

Відповідь: B) Поговорите з учнем наодинці, намагаючись з’ясувати причини його поведінки

5. Ситуація: У класі є учень, який завжди тихий і не бере участь в обговореннях. Як ви можете його заохотити?

A) Звертатиметеся до нього з простими запитаннями, на які легко відповісти

B) Примусите його відповідати на складні питання, щоб він став активнішим

C) Залишите його в спокої, оскільки він може бути інтровертом

Відповідь: A) Звертатиметеся до нього з простими запитаннями, на які легко відповісти

6. Ситуація: Ваш учень не впорався з тестом, хоча до цього завжди показував хороші результати. Що ви зробите?

A) Проведете додатковий урок, щоб допомогти йому зрозуміти матеріал

B) Поставите йому низьку оцінку і перейдете до наступної теми

C) Запитаєте його, чи все в порядку і чи потрібна йому допомога

Відповідь: C) Запитаєте його, чи все в порядку і чи потрібна йому допомога

7. Ситуація: У класі виник конфлікт між двома учнями. Як ви діятимете?

A) Негайно розберетесь у ситуації та спробуєте владнати конфлікт

B) Проігноруєте конфлікт, вважаючи, що учням треба самостійно вирішити проблему

C) Звернетеся до шкільного психолога, щоб він допоміг розв'язати конфлікт

Відповідь: A) Негайно розберетесь у ситуації та спробуєте владнати конфлікт.

Додаток Д.

Назва ігрової дискусії: "Вчитель майбутнього: роль і компетентності"

Мета гри: розвиток професійних якостей майбутнього вчителя, формування у студентів уявлення про ключові компетентності та навички, необхідні сучасному **педагогу.**

Передумови:

учасники: студенти педагогічного напряму. Кількість: 10-20 осіб.

Тривалість: 60-90 хвилин. Матеріали: картки з тезами, проектор та екран для презентацій, маркери, плакати.

Правила гри:

1. Учасники діляться на дві групи: "Прихильники" та "Опоненти".
2. Тема дискусії: "Якими якостями та компетентностями повинен володіти вчитель майбутнього?"
3. Кожна група отримує картки з аргументами "за" чи "проти" певних якостей та компетентностей вчителя.
4. Учасники мають 10 хвилин на підготовку аргументів та прикладів.
5. Представник кожної групи виступає з аргументацією, інші учасники можуть задавати запитання та озвучувати контраргументи.
6. Після обговорення кожної тези учасники голосують за або проти.
7. На завершення гри учасники разом формують список ключових якостей та компетентностей вчителя майбутнього.

Ігрові ролі:

- Модератор (ведучий дискусії).
- Прихильники (аргументують важливість певних якостей та компетентностей).
- Опоненти (критикують та висловлюють сумніви щодо необхідності певних якостей).

Оцінювання:

Оцінка здійснюється на основі аргументованості виступів, здатності відстоювати свою точку зору, активності в дискусії, здатності слухати опонента та вести конструктивний діалог.

Результат гри:

Формування у студентів розуміння важливості постійного саморозвитку, вдосконалення професійних якостей, здатності до самооцінки та критичного мислення. Гра допомагає розвинути навички спілкування, аргументації, критичного мислення, відкритості до нового досвіду, емпатії, а також формує розуміння значущості постійного професійного розвитку.

Аргументи «за»: важливість певних якостей
та компетентностей вчителя

1. Комунікативні навички:

За: Ефективна комунікація з учнями, батьками та колегами важлива для створення позитивного навчального середовища.

Проти: Занадто багато уваги комунікації може відволікти від самого процесу навчання.

2. Творчість:

За: Вчитель повинен бути творчим, щоб заохочувати учнів до власних пошуків та критичного мислення.

Проти: Занадто багато творчості може призвести до втрати структури уроку та відхилення від навчальної програми.

3. Терпіння:

За: Терпіння допомагає створити довірливі стосунки з учнями та підтримувати спокійний клімат у класі.

Проти: Надмірне терпіння може сприйматися як слабкість і призвести до втрати контролю над класом.

4. Гнучкість:

За: Вчитель повинен бути гнучким, щоб адаптуватися до різних ситуацій та потреб учнів.

Проти: Занадто багато гнучкості може спричинити недостатність послідовності та ясності в інструкціях.

5. Професіоналізм:

За: Високий рівень професіоналізму забезпечує ефективність навчального процесу та підвищує авторитет вчителя.

Проти: Надмірна концентрація на професіоналізмі може призвести до формального підходу та втрати емпатії.

Аргументи «проти»: важливість певних якостей та компетентностей вчителя

1. Ініціативність:

За: Вчитель повинен брати на себе ініціативу для пошуку нових методів навчання та залучення учнів.

Проти: Занадто багато ініціативи може призвести до хаосу та невпорядкованості.

2. Емоційний інтелект:

За: Вчитель повинен розуміти та враховувати емоційний стан учнів для ефективного навчання.

Проти: Занадто велика концентрація на емоціях може відволікти від навчальних цілей.

3. Співчуття:

За: Співчуття допомагає створити довірливі стосунки та підтримати учнів у складних ситуаціях.

Проти: Надмірне співчуття може призвести до надмірної опіки та втрати вимогливості.

4. Організаційні навички:

За: Ефективна організація навчального процесу забезпечує досягнення навчальних цілей.

Проти: Занадто багато уваги організації може призвести до бюрократії та втрати креативності.

5. Лідерство:

За: Лідерські якості допомагають вчителю здобути авторитет та ефективно управляти класом.

Проти: Надмірний акцент на лідерстві може призвести до авторитарного стилю управління та придушення ініціативи учнів.

Додаток Є

CENTER FOR FINANCIAL-ECONOMIC RESEARCH
ЦЕНТР ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

CERTIFICATE OF PARTICIPATION
СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

підтверджує, що

Любецька Владислава Юріївна

взяла участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції

«Наука, освіта та суспільство в XXI столітті: наукові ідеї та механізми реалізації»

International scientific-practical conference

«Science, education and society in the XXI century: scientific ideas and implementation mechanisms»

Загальна кількість академічних годин: 6 год (0,2 кредита ECTS)

Директор Центру фінансово-економічних наукових досліджень Щербак В. Д.

19 листопада 2022 р.
November 19, 2022

м. Кропивницький, Україна
Kropyvnytskyi, Ukraine

НЕПЕРЕРВНА ОСВІТА У КОНТЕСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНТРАВЕРСІЙНОСТІ

сертифікат
засвідчує, що

В.Ю.Любецька

25 травня 2023 року взяла участь у роботі науково-практичного семінару КДПУ "Неперервна освіта у контесті глобалізаційних змін:
Шляхи подолання контраверсійності"
(6 годин - 0,2 кредита)

Проректор з наукової роботи
Криворізького державного
педагогічного університету
В.Гаманюк